

Årgång

55

www.svensklaraforeningen.se - På Facebook heter vi Svensklärarna

Svenskläraren

TIDSKRIFT FÖR SVENSKUNDERVISNING Nr 1 2011

VAMPYRER • SKITLIV •
SOLJA

Ungdomslitteratur

Victor Estby är författare och frilansjournalist. www.victorestby.se

FOTO: JOSÉ FIGUEROA

Telegram från tonåren

De vuxna som spottar och fräser
att böcker vi älskar och läser
är långtifrån tillräckligt tunga
kan knappast nån gång varit unga. 🍷

Håll utkik! Ett cirkulationsexemplar skickas till ämnesansvarig på din skola i april.

nyhet!

Insikter i svenska

– hjälper eleverna att nå målen!

I *Insikter i svenska* har de nya kunskapsmålen omvandlats till ett antal begrepp som lotsar eleverna genom ämnesplanen och gör dem medvetna om vad de har lärt sig. En tydlig struktur, mängder av övningar samt en kul och engagerande webb gör undervisningen både effektiv och stimulerande. I slutet av varje kapitel finns en större, sammanfattande uppgift där eleverna får använda de färdigheter de tränat på i kapitlet. Det finns också matriser som en vägledning för både lärare och elever vid bedömning.

Insikter i svenska är ett helt nytt läromedel som täcker hela den första kursen i svenska för yrkesförberedande program. Läromedlet är framtaget enligt Gy 2011:s intentioner och har testats och godkänts av referenslärare under arbetets gång.

Vill du veta mer?
 Kontakta Jessica Jonsson, läromedelsutvecklare,
 040-20 98 09, jessica.jonsson@gleerups.se

Gleerups kundservice 040 - 20 98 10
info@gleerups.se • www.gleerups.se

gleerups ee

– i samarbete med dig

Ekeningrens svenska

Nu finns den mycket populära och uppskattade serien Ekeningrens svenska i ny upplaga. Böckerna är uppdaterade och svarar mot det centrala innehållet i ämnesplanerna för Gy 2011.

Litteraturbok 1 och Litteraturbok 2 är allt-i-ett-böcker där skönlitterära texter kopplas till respektive litteraturhistoriskt avsnitt. Med en tydlig författarröst lotsas eleverna genom epokerna och ett antal centrala texter och författarskap.

I Språkbok 1 och Språkbok 2 får eleverna arbeta med språkets byggstenar och framför allt med sin egen muntliga och skriftliga språkutveckling. Här blir det särskilt tydligt att Ekeningrens svenska har bearbetats för att möta kraven i de nya ämnesplanerna.

Med de totalt fyra böckerna i serien behandlas det centrala innehållet i ämnet svenska. Den tydliga uppdelningen av stoffet mellan böckerna och strukturen i respektive bok gör det dessutom enkelt för dig som lärare att välja de delar som passar din undervisning och dina elever.

Natur & Kultur Tel: 08-453 86 00 www.nok.se order@nok.se

Författare: Hans-Eric Ekengren,
Brita Lorentzson-Ekengren

EKENGRENS SVENSKA

Litteraturbok 1	27-42187-5
Litteraturbok 2	utk vt 2012 27-42188-2
Språkbok 1	27-42189-9
Språkbok 2	utk vt 2012 27-42190-5

av Ann Löwbeer

styrelseledamot
i Svensk lärarföreningen

Ung läsning – en himmelsvid genre

DET FINNS BÅDE FÖRDELAR och nackdelar med indelning i genrer efter ålder. Vi behöver det förstås, för den som vill och behöver hitta fram till lämplig litteratur utifrån en tänkt läsare. Men det finns också mycket av ungdomslitteraturen som inte hittar fram till en möjlig läsare för att den står på en speciellt utvald plats. Mycket av ungdomslitteraturen skulle kunna läsas med stor behållning av fler! Kanske kan man placera böcker som "crossoverlitteratur" på flera olika ställen på biblioteken och i bokhandeln?

Här finns så mycket att läsa om det mesta för de allra flesta. Vilka läser den? Vilka hittar fram till den? Vilka ska läsa den? Vilka vill läsa den? Ungdomar, tonåringar, unga vuxna, tidigt mogna barn, pedagoger, fritidsledare, föräldrar, vuxna med intresse för tonåringar?

I SKOLAN ANVÄNDER VI GENREN FÖRSTÅS. I det här numret av Svensk läraren lanseras en ny "undergenre" av den mycket belasta litteraturpedagogen Lena Kjersén Edman: "skitlivsböckerna", eländesböckerna som en del väljer att kalla dem. Det är efterfrågade böcker på skolbiblioteken, men nästan uteslutande av flickor.

Det lockar att läsa om hur besvärligt och eländigt livet kan vara, att få känna igen sig eller tänka att skönt att jag ändå har det så bra. Ett utmärkt tillfälle att samtala kring existentiella frågor som vi så väl behöver göra med våra elever. För oss vuxna som läser och söker efter

Läsning för nöjes skull kan vara läsning för livet. FOTO: IMELENCHON / MORGUEFILE

ter böcker värda tiden i skolan är det intressant med den här genren. Den ger oss god inblick i ungdomars liv, så vi inte glömmur hur det är att vara tonåring; den speciella känslan av att vara barn och vuxen i en salig blandning.

Pojkarna väljer ofta böcker med tydliga manliga huvud-

personer. Ofta blir det fantasy eller deckare – ett viktigt arbete är för oss lärare att vidga deras genreval.

Vilka böcker är värda den futtiga tid som står till förfogande? Vi svensklärare måste läsa mycket ungdomslitteratur själva och hjälpas åt att på olika sätt vaska fram det som blir bäst att använda i arbetet med våra elever. Det är en god kompetens i lärarbetet att vara uppdaterad kring den nytvågna litteraturen.

UTBUDET ÄR STORT och ingen kan säga att vi inte har något bra att ge våra ungdomar!

Välkommen till LÄS-året 2011!

SVENSKLÄRAREN

ISSN: 0346-2412

Ansvarig utgivare:
Marita Bergman

Redaktör och annonsbokning:
Maria Löfstedt
Andra Långgatan 8
413 03 Göteborg
telefon: 0733 10 72 88
marialofstedt@gmail.com

Redaktion:
Max Entin, Ann-Marie Körling,
och Jaana Lundqvist

Formgivning:
Ann-Charlotte Sandelin
lotta.sandelin@glocalnet.net

Prenumerationsärenden:
Madeleine Ellvin,
ellvin_svensklararforeningen@
hotmail.com

Tryck:
Edita Västra Aros

Utgivningsplan 2011

Nr	Materialdag	Utkommer
1	11 jan	11 feb
2	15 mars	21 april
3	9 aug	9 sept
4	18 okt	25 nov

Skriv så här i Svenskläraren!

Vill du medverka i Svenskläraren? Vi tar gärna emot både tips och texter. Kontakta alltid redaktören först, som tillhandahåller instruktioner för både text och illustrationer.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera och korta insända manus.

Svenskläraren

Tidskrift för svenskundervisning

Information om Svensklärföreningen sid 46

Victors vers

Telegram från tonåren 3
av Victor Estby

Synpunkten

Ung läsning – en himmelsvid genre 5
av Ann Löwbeer

Ungdomslitteratur

Vampyrberättelsens misskända arv 8
av Mia Franck

Läraryft leder till skolutveckling 12
av Lena Norée

Unga trender: Skitliv – Kärlek – Fantasy 14
av Lena Kjersén Edman

Långt kvar till individualiserad skola 18
av Marita Bergman

”Då finns det alltså bara ett sovrum?” 20
av Anna Nordenstam

Ungdomslitteratur som konserverar könsroller 26
av Maria Bergh

Skolan är livets ljuspunkt 29
av Stefan Estby

Plocket

Den komplicerade skrivundervisningen 31
av Carin Jörgel-Löfström

Inblick

Skolan ska vara för dyslektikerna 32
av Victor Estby

Krönika

Platserna där framtiden alltid hägrar 34
av Jane Morén

Nr 1 2011

Omslagsbild: Ida Ling Flanagan

Läst & tyckt

Det vi säger är fixt och färdigt! 36
av Sofia Tingsell

Ord på vägen 38
av Sten Ewerth

Kort och gott om barnlyrik 38
av Per Olov Svedner

Författare om författare

Var föds berättelsen? 40
Solja Krapu öppnade dörren till svenskan med Edith Södergran

Annonser

Gleerups
Insikter i svenska 2
Svenska timmar 47

Mats Wahl / Storyland.se
Ormfågel 25

Natur och Kultur
Ekengrens svenska 4
Svenska i dag 35

Fixa texten 39

BRUS Genrer, Handboken, Geppa texten och
Litteraturhandboken 48

Nypon förlag
Ge språket en chans 37

Svenska institutet
Lediga svensklektorat vid utländska universitet 11

Svensklärföreningen

Kallelse till årsmöte 42
Styrelseval 2011 43

Tjabba

Majoriteten av ungdomslitteraturen porträtterar tonåringen som protagonist (huvudperson), snarare än barn eller vuxna. Ämnet och handlingen stämmer bra överens med huvudkaraktärens erfarenheter, men förutom det omfattar ungdomslitteratur hela det skönlitterära spektrumet av genrer. Teman i ungdomslitteratur omfattar ofta ungdomars utmaningar, ibland är det så mycket att en del istället kallar ungdomslitteratur problemromaner. Wikipedia

VAD ÄR UNGDOMSLITTERATUR FÖR DIG? Läser du mycket själv, eller försöker du att hålla dig uppdaterad ändå? Du får en rik källa att ösa ur i detta nummer. Storläsaren Lena Kjersén Edman går igenom 2010 års ungdomsböcker och hittar mängder av skitliv, lite kärlek och en glimrande fjärl.

Ta del av Anna Nordenstams studie av tjejer och klass i tre aktuella ungdomsromaner. Mia Franck lyfter fram vampyrberättelserna i dubbel bemärkelse och Maria Bergh recenserar en bok om genus i ungdomsböcker i andra temaartiklar.

Och hur blev läraryftet till gedigen skolutveckling i Sollentuna? Missa inte Lena Norées inspirerande artikel om hur lärare lär varandra om läsförståelse.

Inspiration, ny kunskap och stimulans inför skolåret 2011. Det hoppas jag du får när du läser *Svenskläraren*.

Och missa för all del inte *Årsskriften 2010*, med det breda temat Växtkraft.

Maria Löfstedt
Redaktör

marialofstedt@gmail.com

Det finns ingen anledning att skämmas över att man läser vampyrberättelser.

av Mia Franck

Vampyrberättelsens misskända arv

”JAG SKÄMS LITE ÖVER att gripas av den här berättelsen” skriver en student i en kort presentation av P.C och Kristen Casts *House of Night*-serie (2007-). Jag uppmanar, naturligtvis, studenten att låta sig slukas av berättelsen i stället för att skämmas. Däremot fascinerar jag av vari denna skam består.

Skamkänslor inför läsning av vampyrberättelser byggs upp av en mängd olika fenomen som alla bottnar i hur vampyrberät-

telsens utveckling ser ut. Det har talats om en vampyrboom under några år. Men skammen består.

Vad skäms man då över när man trivs alldeles utmärkt med att läsa om Zoey Redbird som ska rädda världen? Just det, Zoey är ett slags ”messianic child”, ett utvalt barn som upprätthåller balansen mellan vampyrer och människor. Det rör sig om fantasy, men knappast i Tolkien-anda, alltså har det låg status. *House of Night*-serien är också gotisk genom vampyren. Och inte bara det, för därtill är det gotisk romans, med betoning på romantik. Det är alltså populärfiktion vilket naturligtvis också har låg status. Dessutom går Zoey på internatskola. *House of Night* är både en flickbok och en flickskolbok, för att då inte säga en vampyr-flickskolbok. Läsaren är oftast, om man får tro bloggare och författarna själva, flickor. Och deras läsning behöver man väl inte oroa sig över, eller hur? Möjligen kan man fråga sig vad det är de läser och varför.

Vampyrberättelser

Vampyren finns överallt. I Carin och Stina Wirséns *En liten skär och alla ruskigt rysliga brokiga* (2009) står vampyren i hederlig släng-

kappa och bjuder på årgångsblod. Pernilla Stalfelt anför fakta om vampyrer i *Läskiga boken* (2003), det finns svensk lantvampyr, liten husvampyr och stor havsvampyr med varierande utbredning i landet. Det finns naturligtvis ingen skam i bilderboken utan vampyren framställs som både ruskigt och tamt monster. I mellanåldersboken gömmer sig monstervampyren i källaren hos Ewa Christina Johanssons *Vampyren* (2009) och John Ajvide Lindqvists *Låt den rätte komma in* (2004) omarbetad för barn i *Vampyren i Blackeberg* (2006) fokuserar på mobbningsmatiken.

Däremot blir skammen väsentlig i Inger Edelfeldts *Skuggorna i spegeln* (2003) där huvudpersonen Arri rör sig mellan den sekundära vampyrvärlden bakom spegeln och primärvärlden där hon brottas med typiska problem för flickskapet, det vill säga kärlekstrubbel och vänskapsavbrott. Vampyren gör att genreblandningen ungdomsroman och gotik eller fantasy är både sublim, och paradoxalt, nog nedsmutsad.

Gotiskt effektsökeri

Det här är ingen ny diskussion. Tvärtom, när det gäller vampyrer eller gotisk litteratur var det även i traditionell gotisk litteratur viktigt hur något skildrades för att kunna klassas som välskrivet. Mattias Fyhr utreder i *De mörka labyrinterna* skillnaden mellan horror och terror, det vill säga våld utan vackra detaljer ställs emot gestaltningen av tragiska öden.

Anna Höglund bygger vidare på Fyhrs resonemang i *Vampyrer* och påpekar att författare som Coleridge och Byron var väl förtrogna med när man kunde och inte kunde använda sig av vampyrfiguren. Framförallt skulle man undvika gotiskt effektsökeri.

Dessutom handlar vampyrberättelser om sex, något som helst inte ska skildras uttalat. Vampyrer både använder sig av sin attraktionskraft för att locka till sig offer och ägnar sig åt sexuell aktivitet med njutning som mål. Därmed betraktas vampyrberättelser ofta som smutsig litteratur, vilket också utgår från deras popularitet, såväl beträf-

fande traditionell gotisk litteratur som samtida vampyrberättelser.

Idag handlar vampyrboomen inte i samma utsträckning om gränsdragning mellan terror och horror utan om de läsande flickorna. Bekännelsen, vampyren som själv berättar sin historia, likt Louis i Anne Rice *Interview with a vampire* (1976) ligger till grund för dagens romantiska vampyrer. Boomen tar verklig fart med Stephenie Meyers *Twilight*-serie. Detta samtidigt som Meyer själv hävdar att hon inte har läst Bram Stokers *Dracula* (1897) utan att den är ”on my reading list”. Även Meyer verkar skämmas över sin läslista.

Men hon behöver inte läsa *Dracula*, berättelsen finns redan inmutad i det västerländska vampyridealet. *Dracula* är arketyper gentemot vilken alla vampyrer betraktas. Vampyrer i dagens litteratur berättar ifall de är allergiska mot solljus och vitlök och hur de förhåller sig till krucifix genom att säga att ”det är en myt”. En myt som de gärna upprätthåller om de kan som i Charlaine Harris *Sookie Stackhouse*-serie (2001-). Böckerna som berättas i jagform fokuserar på en iakttagande flicka/kvinna som betraktar vampyrer och på grund av deras annorlundaskap framförallt funderar kring vad det innebär att vara en ”normal människa”.

Bildningsideal

Normalitet granskas ur varierande perspektiv i vampyrberättelser. Vampyrterminologi bjuder Ri-

chelle Mead på i *Vampire Academy*-serien (2008-) genom att tala om moroi, dhampir och strigoi; begrepp som Anna Höglund redogör för i *Vampyrer* som va-

riande benämningar på vampyrfiguren beroende på tid och plats. I *Vampire Academy* innebär de olika varianterna av vampyrer rangordning mellan vampyrerna. Därtill sexualiseras vissa eller görs till monster. Även karaktärerna förväntas alltså förhålla sig till skam och njutning.

Meads vampyrer befinner sig på internatskola i likhet med *House of Night*-serien. En plats som för tankarna till ett annat utvalt barn, J.K. Rowlings *Harry Potter* (1997-2007), en fantasyserie som i huvudsak utspelar sig i internatmiljön. Skolan som miljö och erfarenhet har gestaltats i flick- och pojkboken för att både fostra och roa. Blandningen mellan pedagogik och underhållning framhävs också i samtida vampyrskolberättelser.

Den traditionella skolbokens kännetecken återkommer även i vampyrvarianten, till exempel den första skoldagen, vänskapen och den oskyldigt anklagade som sedan triumferar. Även senare skolboksmotiv tas upp i vampyrberättelsen: kärleksaffärer, musik, kläder och i synnerhet en annan elevs död. Musiken och kläderna utgör tidsmarkörer som läsare kan känna igen. Själva inläringen är bakgrundsmaterial i skolboken medan relationerna är avgörande

för utvecklingen. Relationerna både i traditionell och samtida tappning bygger på standardkaraktärer som yrhättan, den nya flickan och den stränga men rättvisa rektorn. Däremot tenderar vampyrberättelserna att ifrågasätta rektorernas rättvisepatos vilket ytterligare underminerar själva skolgången. Standardinslagen i genren bidrar till att berättelserna kan betraktas som förenklade och i förlängningen som mindre värda, det vill säga som smutsig litteratur, i stil med hur chick lit nedvärderas.

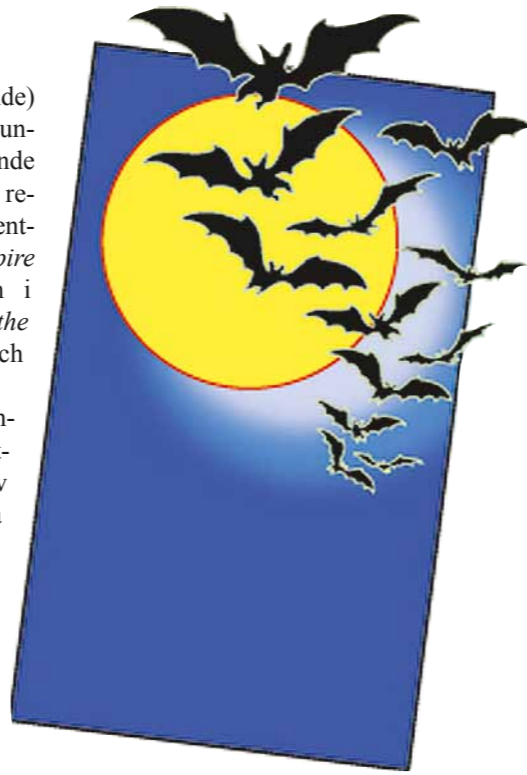
Flickläsning

Maria Ulfgard talar om utvecklingen till kvinna i sin analys av flickors lustläsning. Underliggande finns alltså både skammen över att läsa viss sorts (sämre) litteratur och njutningen i att läsa. Vampyrberättelser riktar sig tydligt till en flickläsare och bjuder på mer än vad de ytligt sett verkar handla om. Genreblandningen spetsar till problematiken. Kombinationen flickor, skola och gotik innebär ett ifrågasättande av vad det innebär att vara medmänsklig. Vampyrfiguren som sådan framhäver mänskliga tillkortakommanden genom att "göra" ett avvikande beteende (exempelvis sexuell aktivitet) på tvärs mot de normer som samhället ställt upp. Detta trots att, eller rent av tack vare att, majoriteten av de samtida vampyrerna framställs som extremt vackra och förmögna. Det västerländska skönhetsidealet drivs till sin spets genom modemedvetna vampyrer. Samtidigt som de flesta moderna vampyrer beskrivs som

ett bländande (eller glittrande) skönhetsideal betonas också att under ytan finns ett önskvärt sökande efter kunskap. Bildningsidealet realiseras med skolan som en väsentlig plats, t.ex. i L.J Smiths *Vampire Diaries*-serie (1991-), liksom i tv-serier och filmer som *Buffy the Vampire Slayer* (1997-2003) och *Frostbiten* (2006).

I *House of Night* förekommer bildningsidealet både utstuderat och inlindat i form av tips på vidareläsning. Eleverna läser Shakespearemonologer, *Medea*, Lord Byrons poesi reciteras och *Dracula* är en favoritbok för Zoey Redbird. Inte endast gamla klassiker är av värde utan också populära medier som filmer används för att ge en tidskänsla, som *Titanic*, *Star Wars*, *Bourne*-trilogin och *Moulin Rouge*. Dessutom tittar de på *America's Next Top Model*, hänvisar till *The Brady Bunch*, *The Sound of Music* och Disneyfilmatiseringar. Klassisk mytologi närvarar genom karaktärsnamn (både katter och vampyrer): Persephone, Aphrodite, Venus, Thanatos, Nyx.

Väsentligt för den samtida vampyrberättelsen är alltså ett genreöverskridande där flickboken friskt blandas med gotiska inslag och därmed förändrar både flickboken och vampyrberättelsen. Om flickskolboken i sig egentligen inte fäste särskilt stor uppmärksamhet vid själva skolgången har skolgången ökad betydelse för vampyrlärlingarna i *House of Night*. De övas i vampyrvärldens regler och samtidigt skolas också läsarna in i ett litterärt

sammanhang genom alla de intertextuella referenser som finns i berättelserna. Även Stephenie Meyers *Twilight*-serie bygger på olika klassiker, som Jane Austens *Pride and Prejudice*, Emily Brontës *Wuthering Heights* och Shakespears *Romeo and Juliet* (Jane Austen Society of North America).

Nedvärderingen fortskrider

Varför är det skamligt att läsa den här sortens flickskildring? Snarast verkar det vara frågan om ett arv från hur populärlitteraturläsning överlag betraktas och i synnerhet nedvärderingen av flickböcker fortskrider. Forskning kring flickböcker har däremot visat att berättelserna är betydligt mer komplext gestaltade än vad eventuella fördo-

mar kring genren uttrycker, vilket är relevant för flickskildringen i samtida vampyrberättelser. Skam kan bemötas med uppmuntran till att botanisera vidare i vampyrfloran, både i gamla klassiker och senare varianter, för att komma till rätta med vad det innebär att vara en "normal människa", vad man än må lägga in i det uttrycket.

Mia Franck är universitetslärare i litteraturvetenskap vid Åbo Akademi, Finland och undervisar bland annat om vampyrer i litteratur och film.

VAMPYRSKILDNINGAR:

Bram Stoker *Dracula* (1897)
 Anne Rice *Interview with a vampire* (1976)
 L.J Smith *Vampire Diaries* (1991-), *Buffy the Vampire Slayer* (1997-2003)
 Charlaine Harris *Sookie Stackhouse*-serie (2001-)
 Pernilla Stafelt *Läskiga boken* (2003)
 Inger Edelfeldts *Skuggorna i spegeln* (2003)
 John Ajvide Lindqvists *Låt den rätte komma in* (2004); *Vampyrer i Blacqueberg* (2006)
 Stephenie Meyers *Twilight*-serie (2005-2008). *Frostbiten* (2006)
 P.C & Kristen Casts *House of*

Night-serie (2007-)
 Richelle Mead *Vampire Academy*-serien (2008-)
 Carin & Stina Wirséns *En liten skär och alla rusligt rysliga brokiga* (2009)
 Ewa Christina Johanssons *Vampyren* (2009)

Läs mer

Fyhr, Mattias *De mörka labyrinterna* (2003)
 Höglund, Anna *Vampyrer* (2010)
 Ulfgard, Maria *För att bli kvinna – och av lust: en studie i tonårsflickors läsning* (2002)

ANNONS

A MEDLEMSKAMPANJEN

Medlemskap som kompetensutveckling

250 KRONOR PER ÅR OCH LÄRARE för ämnesdidaktisk kompetensutveckling med kvalitet! Detta är ett lågt belopp tycker de skolor och skolledare som låter alla svensklärare bli medlemmar i Svenskläraryöreningen under ett år.

Nyttja skolornas kompetensutvecklingsmedel! Meddela kassör Birgitta Rudeskog, slf.rudeskog@telia.com, era hemadresser samt skolans fakturaadress.

Styrelsen

Läsförståelseprojektet i Sollentuna gav eleverna bättre undervisning och lärarna vidareutbildning – på hemmaplan.

av Lena Norée

Läraryft blir skolutveckling

På många skolor talas det om att utnyttja lärares kompetens på andra sätt än genom undervisning av elever. På Rudbecksskolan i Sollentuna har vi utvecklat idén om att låta lärare fortbilda varandra och på så sätt utnyttjat lärares specialkompetens och sprida den till andra. Ett sådant projekt som nyligen genomfördes på skolan hade rubriken ”Eleven möter texten” och gick ut på att arbeta med att utveckla elevernas läsförståelse.

Under läsåret 2008-09 deltog jag i läraryftet och gick en kurs på Karlstads Universitet som hette ”Att utmana och utveckla elevernas läsförståelse” ledd av Ingrid Mossberg-Schüllerqvist och Mikael Tengberg. Kursen gav mig värdefulla och nya kunskaper om teorier och forskning kring läsning samt metoder för att utveckla läsförståelse.

Utvecklingsarbete på skolan

Min rektor bad mig på våren att föra mina kunskaper vidare till mina språklärarkollegor i form av ett utvecklingsarbete under läsåret 2009-10 med rubriken ”Eleven möter texten”. Tanken var att jag skulle redogöra för teorier och metoder kring läsning samt presentera en uppgift kopplad till dessa. Därefter skulle mina kollegor göra

uppgiften i sina klasser för att sedan träffas i mindre grupper och reflektera över arbetet. Målet var att alla skulle ha en gemensam referensram att arbeta utifrån när det gäller läsförståelse.

Det var inget tvång att göra uppgiften i klassen men de som gjorde det och skrev ner sina reflektioner fick tillgodogöra sig detta som fortbildning och kvitta mot en utbildningsdag i slutet på läsåret. Detta kändes viktigt då många efterfrågar kompensation i form av lön eller tid för arbete som åläggs dem. Många ser dock detta som något fruktbart för deras undervisning, och när de ändå ska undervisa varför inte prova något nytt.

Vi drog igång tidigt på höstterminen. Eftersom jag entusiastiskt året innan hade berättat om kursen som jag gick var alla nyfikna och intresserade av att få ta del av det jag hade lärt mig.

Vi lade upp arbetet på samma sätt som kursen i Karlstad hade varit upplagd: teoriföreläsning – praktik i klassrummet – reflektion och diskussion i smågrupper. Under läsåret träffades vi regelbundet och jag presenterade först forskning och teorier om läsning och läsförståelse och modeller för hur man kan arbeta i klassrummet utifrån kunskap om vad läsning och

läsförståelse egentligen är. Därefter fick mina kollegor uppgifter att utföra i klassrummet. Några veckor senare träffades vi igen för att berätta för varandra vad vi hade gjort och sedan reflektera över detta för att därefter utveckla arbetet vidare. Det blev sammanlagt tre uppgifter att genomföra med elever; läsbiografier för att ta reda på läsvanor och repertoar, arbete med text före, under och efter läsning enligt Judith A. Langers modell och arbete med att använda olika strategier för läsning.

Viktiga lärdomar

Vi har med detta arbete hittat modeller för hur man kan få eleverna att nå större läsförståelse och se underliggande budskap och berättarstrukturer. Vi har lärt oss att:

- Läsbiografier ger bra kunskap om elevers läsvanor och bakgrund.
- Arbeta alltid med text före, efter och under läsningen. Låt det ta tid!
- Samtala mycket om texter i små grupper
- Utgå från elevernas egna frågor, iakttagelser och upplevelser. Ge dem inte din egen lärartext!

Verktyg. Att föra anteckningar samtidigt som man läser en text, skönlitterär eller faktatext, är en användbar strategi för eleven. FOTO: IDA LING FLANAGAN

- Låt eleverna alltid arbeta aktivt med pennan i hand då de läser. Ge dem strategier att använda sig av.

De flesta har varit entusiastiska och visat stort intresse under arbetets gång. Många har lagt upp fantastiska arbeten kring texter och de som inte har genomfört uppgif-

Lärarröster:

– Jag tycker att idén är jättebra! Att först ta in själv och bearbeta för att sen lära ut! Hur pedagogiskt som helst!

– Väldigt bra modell. Vi borde utnyttja de kunskaper som finns i huset.

– Jag tror att det vore bra om flera kollegor turades om att hålla i trådarna för att få ännu fler tankar och arbetssätt.

terna i klassrummet har fått mycket inspiration från dem som har gjort det. Den största behållningen tror jag många har fått av kollegornas berättelser om vad de har gjort med texterna i klassrummet, hur roligt det har varit och vilket gott resultat det har lett till. Dessa ”vittnesmål” har gett de andra lust att arbeta på liknande sätt i framtiden. Arbetet har därmed gett ringar på vattnet.

Gemensamma referensramar

En annan viktig effekt av detta arbete är att vi har skaffat oss gemensamma referensramar och begrepp för att tala om vårt arbete med läsning och läsförståelse. Många har också plötsligt fått en insikt i varför det arbete som de har gjort tidigare har fungerat så bra men nu också kunna utveckla det till att bli ännu bättre.

Lena Norée är lärare på Rudbecksskolan i Sollentuna och läromedelsförfattare.

2010 års ungdomsböcker. Skitliv, lite kärlek och en glimrande fjäril. Reality och fantasy är de två vanligaste genrerna.

av Lena Kjersén Edman

Unga trender: skitliv – Kärlek – Fantasy

JAG HAR HÖRT att förlagen ger ut färre böcker än tidigare, men det kan inte gälla ungdomsböcker.

År 2010 kom mängder av intressanta och väldigt bra ungdomsböcker. Om det finns någon trend i många av reality-böckerna, så kan den trenden sammanfattas med ett ord.

SKITLIVSBÖCKER

FYRA KVINNliga FÖRFATTARE, Vibeke Baeklund Lassen, Annelis Johansson, Maja-Maria Henriksson och Jenny Jägerfeld, har skrivit synnerligen läsvärda men också mycket sorgliga böcker om hur smärtsamt livet kan vara när man är ung. Gemensamt för dessa fyra böcker är också att den plågade tonårsflickan, som berättelsen handlar om, har en psykiskt instabil mamma.

I danska Vibeke Baeklund Lassens hjärtskärande och språkligt ilskna ungdomsroman *Mitt skitliv. En kärlekshistoria* (översättning Melinda Hoelstad) (Opal) finns stänk av humor. Men det är en humor svartare än sot. Sexton-

åriga Clara skulle önska att livet kunde vara enkelt men det är det inte. Hennes lillebror har dött, pappa har hittills knappt brytt sig om henne och Claras deprimerade zombiemamma gör ideliga självmordsförsök. Claras förälskelse i innekillen Jonas innebär att älska någon som knappt ser en. Förtvivlad försöker den egentligen mycket starka Clara luta sig mot bästa vännen Charlie när blåsten i hennes skitliv känns isande kall.

*** Annelis Johansson är en ung författare som två gånger har varit nominerad till Lilla Augustpriset. *Hedvig* (Opal) är hennes andra bok. Den mystiska, superatletiska och, till synes, fett grymma tonårstjejen Hedvig (som räknar litterärt släktskap både med Pippi Långstrump och med huvudpersonen i Peter Pohls ”Janne min vän”) är ny i den tystlåtna och blyga Elnas klass. Hedvig är en tjej som imponerar stort på killarna i idrottshallen – men allra mest imponerar hon på sin nyblivna bästis Elna.

Skickligt låter Annelis Johansson läsaren ana den gåpåiga Hedvigs mörka hemligheter långt innan den beundrande Elna gör det. *Hedvig* är en fin och lättläst berättelse om livslögner och om en vänskap trots många problem.

*** Jag läser på en blogg ett svar till en läsare från den debuterande författaren till den virtuosa och djupt tragiska ungdomsromanen *Jag finns* (Natur&Kultur). En bok med en oerhörd närvarokänsla. En berättelse om en ung flickas skräck, ångest och kaos och om sveket från vuxenvärlden (lärare, läkare, klasskamraternas föräldrar) genom att de vuxna väljer att inte se och inte veta. Fjortonåriga Johanna är ett av de många livrädda barn som försöker göra sig osynliga i skolkorridoren för att inte bli sparkad, bränd, förnedrad.

Maja-Maria Henriksson får på bloggen denna fråga:

Finns det några råd eller någon tröst att ge till barn och ungdomar därute som upplever liknande saker som bokens Johanna?

Författarens svar:

– Det kommer inte att göra ont alltid. Och orden som både jag och Johanna har stark tillit till: ”Det blir bra”. För det blir det.

Jag kopierar, klipper ut och spar dessa tröstord från Marja-Maria Henriksson – jag ska vidarebefordra dem till läsande ungdomar.

Jag finns bygger på minnen från författarens egen uppväxt. Om man som läsare inte hade kunnat förlita sig på att ”det blir bra” för Johanna,

som blir misshandlad både av två jämnåriga pojkar och av sin egen lynniga mamma, hade det varit svårt att orka läsa denna ohyggligt starka roman om psykisk och fysisk misshandel.

Mammaporträttet i Jenny Jägerfelds sensationellt välskrivna nya roman *Här ligger jag och blöder* (Gilla Böcker) är nyanserat och förfärande.

Jag frågar några tonåringar: Är det vanligt att ungdomar oroar sig så här, som Maja gör i romanen, för föräldrar som är födda på 1960-talet? Svaret blir att det är vanligt, tyvärr.

Är kanske struliga, omogna och hjälplösa föräldrar en ny trend i svensk skitlivs-ungdomslitteratur år 2010? Jag har nämligen också läst *Bara kärlek kan krossa ditt hjärta* (Rabén& Sjögren), Gunnar Ardelius sensuellt sköra berättelse om en pojke med en manodepressiv pappa.

Gärna för mig. Om böckerna är så här gripande.

Jag har läst ytterligare en vemodig berättelse om en fjortonårig flicka.

Romanen *Fjäril* av den prisbelönade (ALMApriset 2008) australiensiska författaren Sonya Hartnett i översättning av Helena Ridberg (Bonnier Carlsen) är en av de bästa böcker, alla kategorier, som jag har läst i år. Spänningen sjuder hela tiden under ytan, som läsare är det svårt att andas.

Plum är en oglamourös, osäker och irrationell flicka som får umgås med de coola tjejerna ibland. Men bara på nåder. Plum blir mer och mer osäker på sig själv. Så långt känner läsaren igen problematiken från andra skitlivs-böcker med en ung flicka som offer.

Men så sker perspektivbyten. Och oväntade händelser. (Precis som i livet.)

Plum och läsaren får lära känna den unga gifta kvinnan Maureen, granne till Plums familj, som är förälskad i en av Plums bröder. För Plum blir Maureen den vuxna drömvännen. En som både ger och tar förtroenden som den mest underbara storsyster och som säger till klunsiga Plum att om hon bara bantade så skulle hon absolut kunna bli fotomodell. Men den desillusionerade Maureen har dunkla motiv för sin vänskap med Plum.

Också Plum har dunkla hemligheter. Under sin säng har hon gömt en portfölj som innehåller små voodoföremål som hon är väldigt rädd om. Skräpsaker egentligen. Sådant som en trasig klocka. Eller en jojo med läskedrycksreklam. Allt är stulet.

Sällan har ett ”lyckligt slut” på en bok gjort mig mer tillfreds än de sista sidorna i *Fjäril*. Sonya Hartnett ÄR en av världens bästa författare.

Vem ska läsa denna poetiskt spännande bok? Jag vill inte säga

att den passar för någon speciell ålder. Men för alla de modiga ungdomar och vuxna som vågar känna, tolka och tänka.

Blanda det allra bästa hos Sturm und Drang, Pajalaförfattaren Mikael Niemis ungdomskänslor, Samuel Becketts desperata skratt, John Ajvide Lindqvists fantasythriller ”Låt den rätte komma in” med stämning och handling i psykologiska ungdomsboksrysare av Robert Cormier och Joyce Carol Oates. Spetsa denna blandning med en livsfarlig brygd av skolmobbing, udda begåvning, olycklig kärlek, plågande kåthet, ung upprorisk ensamhet och en massa råsvart humor – och du får Mikael Niemis högspända, känsliga och eldrött brinnande ungdomsroman *Skjut apelsinen* (Rabén&Sjögren).

En bok som är inspirerad av skolmassakern i USA och i Finland. En berättelse om två unga begåvade och känsliga mäns – sexton år är de – förnedring, hat och upprättelse. *Skjut apelsinen* är vildsint poetisk, nästan outhärdligt skrämmande och så otroligt begåvat berättad.

KÄRLEK

KÄRLEK ÄR HÄRLIGT! Böcker om kärlek mellan alldeles vanliga tonåringar med lagom mycket förhinder och med trygg förvisning om att de unga tu (trots alla missförstånd) till slut blir ett – det är en må-bra-sommarläsning som nog många längtar efter.

En ungdomsbok som lockade till sådan läslystnad redan när enbart titeln var känd är *Det är så logiskt att alla fattar utom du*. (Rabén&Sjögren), en avväpnande enkelt berättad kärlekshistoria av den erfarna bloggaren och debuterande författaren Lisa Bjärbo. Boktiteln kommer från en rad i Säkerts

”Någon gång visste du det själv” som sedan låtskrivaren Petter samplat i ”Logiskt”. Lisa Bjärbos charmiga bok har lanserats hårt. Det finns en piffig ”Det-är-så-logiskt”-tygkasse. På nätet hittar man också tävlingar och trailers.

Berättelsens triangelndrama utspelas i Växjö i nutid där Johan och Ester, som har varit kompisar sedan de lekte tillsammans i sandlådan, bor och går i årskurs 1 på gymnasiet. Nu är det så här tilltrasslat för den stillsamma (men absolut inte tråkige Johan): Han är sedan fyra år kär i sin vän Ester som är betuttad i den häftige hårdrockaren Adam med gitarr, slitna converseskor och dåligt ölsinne.

Vartannat kapitel i boken är ägt av Johan och vartannat av Ester så läsaren kan verkligen identifiera sig med de bägge när det gäller olycklig kärlek och allt som därtill hör av sömnlösa nätter, bortglömda läxor och nervösa fester. Igenkänningsfaktorn är nästan besvärande hög.

Det händer nu av Sofia Nordin (Rabén&Sjögren) är mycket mer än en lesbisk kärleksroman. Den är en bok om att vara så kär att man knappt rymmer i sig själv. Och om att våga ta steget och visa detta för världen och den älskade – för att inte gå söner av lämgatan.

Jag boksamtalade nyligen med fjortisar i Haparanda. De böcker som mest lockade dem till läsning – killar och tjejer, läslata och läsglada – var *Vad mina vänner inte vet* och *Vad min flickvän inte vet*. Båda skrivna av Sonya Sones och översatta av Ylva Stålmarek (Bonnier Carlsen). Det var alldeles tydligt att de kärleksfladderproblemen som de amerikanska tonåringarna har i de här böckerna – som till exempel att bli dunderkär i den supertönt som kompisarna dissas – är aktuella också för de jämnåriga i norra Sverige.

Om man ska genrebestämma vad det här är för slags mycket lättlästa böcker så är nog prosalyrik det närmaste man kan komma. Kapitlen består av en eller två sidor. På varje sida tio, femton meningar med kanske hundra ord. Men vilka ord!

FANTASY

NÅGRA AV MÖRKRETS fantasyklassiker finns nu i lättlästa nyutgåvor.

Förlaget Berghs ger i serien ”Klassiska berättelser” ut Mary Shelleys *Frankenstein*, återberättad av Rosie Dickens

(översättning Kersti Wickbom) samt Bram Stokers *Dracula*, även den återberättad av Rosie Dickens (översättning Birgit Lönn).

Den unga Julia Sandström med den imponerande berättartalangen blir bara skickligare och skickligare. I *Under vingarnas skugga*, som är den tredje delen (av fyra eller fem) i sviten ”Nyckelväktarna” (Bonnier Carlsen), fortsätter hon att berätta om en spännande värld med vingförsedda skepnadsbytare, kariter, magiker och om människobarnen Comil och Liva.

Kariten Shanzoc har förvandlat sig till människan Shan, men har inte berättat för sina vänner Comil och Liva om att han egentligen är karit. Liva måste nu, tillsammans med Shan, finna nyckelväktaren Isery eftersom han är den ende som kan rädda livet på Comil, som har blivit dödligt sårat i en strid med De avskydda.

Under vingarnas skugga är mer komplicerad och allvarigare men också mer spännande än de tidigare böckerna i serien.

Lille babypojken Ingen (man), som kryper iväg från sin spjålsäng, är den ende som räddar livet när en mördare dödar hela hans familj. Spökpåret Owens hand om Ingen på en kyrkogård, en

gård som spökerna och Ingen aldrig kan lämna.

Men den onde mördaren fortsätter att söka efter Ingen...

För *Kyrkogårdsboken* (översättning Christoffer Leandoer) (Bonnier Carlsen) har Neil Gaiman vunnit ”The John Newbery Medal”, som är USAs finaste litteraturpris för barn- och ungdomsböcker. Neil Gaiman är också i Sverige otroligt populär – han är en kulturförfattare – och till *Kyrkogårdsboken* har han hämtat inspiration både från ”Djungelboken” (med gastar istället för apor) och ”Harry Potter” (en babypojke som förlorar sin familj). Ändå tror jag inte riktigt att denna horror-light kommer att bli lika stor spökhistoriesuccé i Sverige som i USA och England.

Teriantrop är ett ord som jag nyss har lärt mig. En människa, som kallar sig teriantrop, identifierar sig starkt med någon djurart. Intellectuellt vet de att de är människor, men känslomässigt är de ett fyrfota djur. Inte så sällan en varg.

Två vanliga frågor till ungdomsbibliotekarierna:

Vad ska jag läsa när Twilight-kvartetten har tagits slut?

Finns det någon bok som liknar Twilight, men där jag slipper identifiera mig med en ung kvinna som alltid känner sig underlägsen och som helst vill bli burens som en baby av en blodtörstig man?

Jag föreslår *Frost* av Maggie Stiefvater (översättning Carina Jansson) (B. Wahlströms).

Istället för om icke-sexuell kärlek mellan människa och

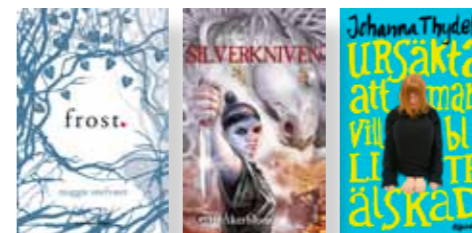
vampyr så handlar *Frost* om sjuttonåriga Grace som blir galet kär i Sam, den artonårige människoynghinglingen som förvandlas till en gulögd varg när hösten och kylan sätter in. *Frost* är en vacker naturpsykologisk berättelse med magiska inslag.

Sextonåriga Edit är en ensam hästtokig tjej. Hennes psykiskt sjuka mamma, som gömmer sig i ett skogstorp där hon målar trolska tavlor med kusliga motiv, vill inte att dottern ska bo med henne.

Det finns så mycket som den i skolan mobbade Edit inte vet och inte kan förstå – varför vill hennes mamma inte vara nära sitt barn? Så långt kommet i berättelsen *Silverkniven* (Opal) är det vi läser om fortfarande det vi kallar – realism. Verklighet. En flickas plågsamma ensamhet, fast hon har en familj, är verklig. Liksom hennes sorgsna sökande efter identitet och sammanhang.

Denna del i den härligt tjocka ungdomsromanen är frågvist realistisk.

En annan del i boken är Draculaväldsam gastkramande. För när Edit, tillsammans med fem andra flickor, under Halloweenveckan får komma på ridläger i Råkekullas uråldriga och mystiska träborg, då börjar allt det kusliga och skrämmande (och lockande).

På Råkekulla finns de blekhyade ridlärarna med sina egendomliga riter: syskonen Max och Rebecka. Där flyger hotfulla svarta fåglar.

Kolsvarta hingstar frustar. Naturliga ridturer. En flicka försvinner.

Vampyrthrillern *Silverkniven* av den mångkunniga berättarbogivningen Gull Åkerblom, är en enastående bra bok. Kanske den mest fascinerande bok som Gull Åkerblom har skrivit, och då ska ni veta att den författaren har skrivit mycket!

ALLRA BÄST!

MEN VILKEN ÄR DÅ den allra bästa svenska ungdomsboken 2010?

Den allra bästa och ordvigaste har denna långa titel: *Ursäkta att man vill bli lite älskad* (Alfabet). Jag tänker, när jag njutningsläser den, på Stig Dagermans *Vårt behov av tröst* och på de många ungdomsböckernas (lika mycket inom fantasy som inom reality) alltför vanliga ”Vårt behov av parkärlek”...

... och så kommer denna Johanna Thydells stilbriljanta berättelse om Nora med temat ”Vårt behov av bekräftelse”. Så originellt! Och så fyndigt kul! Missa ej de ”noriska” ordspråken!

Ursäkta att man ville att denna bok skulle ha fått ett litet Augustpris.

Lena Kjersén Edman är bibliotekarie, lektor i litteraturvetenskap, läsförmedlare, kritiker med mera.

Skolinspektionen ser textarbete som ett allmänt bristområde i undervisningen i årskurserna 4-6.

av Marita Bergman

Långt kvar till individualiserad skola

UNDER HÖSTEN 2009 genomfördes kvalitetsgranskningen *Läsprocessen i svenska och naturorienterade ämnen* av Skolinspektionen i 31 skolor i 24 kommuner i Sverige. I granskningen bedömdes kvaliteten på undervisningen kring hur lärare arbetar med läsning och bearbetning av texter i svenska och de naturorienterade ämnena i årskurs 4-6.

Innan inspektörerna besökte skolorna förberedde de sig genom dokumentanalyser och lärarenkäter. Varje skolbesök gjordes under fyra dagar och omfattade intervjuer med elever, lärare och skolledningar samt lektionsbesök.

De positiva generella iakttagelserna som kommit fram i granskningen är att elever i årskurs 4-6 tycker om att läsa och att klassklimatet i de flesta klassrum upplevs som öppet och tryggt. Granskningen kommer också fram till mindre positiva resultat som inte gagnar elevernas läsutveckling, nämligen att eleverna inte är delaktiga i sitt lärande och att det är läraren som innehar det största talutrymmet.

Tre bedömningsområden

Granskningens bedömningsområden har varit skolans *organisation av undervisningen, bearbetning av och kommunikation kring texten*

och miljö och förutsättning för undervisningen.

Skolinspektionen pekar på att variationen är stor mellan skolor och klasser hur lärare organiserar sin undervisning och hur den möjliggör kommunikation kring texter. Vanligast är att kommunikation sker mellan lärare och hela klassen, mindre vanligt mellan elev och elev. Vidare planeras undervisningen inte tillsammans med eleverna och tar inte avstamp i elevernas intressen och behov.

Kommunikation kring text

Inom bedömningsområdet bearbetning och kommunikation kring text har Skolinspektionen granskat om eleverna möter olika texter, om texterna väljs utifrån elevernas utvecklingsnivå, om förförståelse skapas, om bearbetning sker genom att eleverna får sammanfatta, identifiera budskap, jämföra med andra texter och värdera texten samt prata om texten utifrån egna associationer.

Granskningen ser stora brister när det gäller detta område. I årskurs 4-6 är den så kallade bänkboken mycket vanlig. Bänkboken väljs ofta av eleven själv, läses gemensamt på morgnar eller när eleven är klar med andra uppgifter. Granskningen visar att läsning av

bänkboken i mycket liten utsträckning bearbetas eller redovisas för varandra. Den vanligaste formen av redovisning är en enskild skriftlig recension efter en färdig mall. I övrigt möter elevernas oftast olika typer av texter mycket tack vare att dessa finns i de läroböcker som används. De av eleverna eget producerade texterna används i stort inte alls i undervisningen.

En viktig faktor för att en elev ska utvecklas i sin läsning är att texterna ligger i linje med deras utvecklingsnivå. I de granskade skolorna får 75 procent av skolorna påpekande i detta avseende. Skolorna anpassar sina texter till en nivå för medelläsare, vilket betyder att svaga läsare och starka läsare har sämre möjligheter att utvecklas efter sin förmåga.

Brist i arbetet med förförståelse

I en förberedelse av läsning är det viktigt att elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter lyfts fram och att texten sätts in i ett sammanhang. Detta kan ske både muntligt och skriftligt. I granskningen får nästan 70 procent av skolorna kritik för arbetet med förförståelsen brister och att denna inte individualiseras utan i de fall läraren arbetar med förförståelse görs detta på samma sätt med alla elever.

De flesta skolor har tillgång till bibliotek. Däremot är det ovanligt med utbildade bibliotekarier på biblioteken. FOTO: PHAEWILK / MORGUEFILE

I en fördjupad bearbetning av en text har samtalet en stor betydelse. I samtalet tränar eleven på att sammanfatta, jämföra, värdera och generalisera olika texter.

Även samtal kring textens struktur och typiska kännetecken är nödvändiga för att skapa större medvetenhet om textens syfte, stil och mottagare.

Skolans läsmiljö

Skolinspektionen bedömer detta område som ett stort bristområde,

där 28 skolor av 31 fick rapportera in åtgärder för förbättringar.

Det tredje bedömningsområdet handlar om skolans miljö och förutsättningar för att bedriva en kvalitativt god undervisning i läsning. Det som granskades var bland annat skolbibliotek, läsmiljöer, uppföljning av elevernas läsutveckling samt kompetensutveckling. Det som framkommer i granskningen är att i de flesta skolorna finns tillgång till bibliotek, dock ej till utbildade skolbibliotekarier.

Läs mer

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Kvalitetsgranskning/Genomforda-kvalitetsgranskningar/Lasprocessen-i-svenska-och-naturorienterade-amnen/>

Skolorna är duktiga på att följa upp elevernas läsutveckling, trots detta används inte kunskapen till att individualisera i undervisningen. Skolinspektionen kan också se att det finns mycket enskild kompetens på skolorna. Denna får ingen spridning på skolorna utan stannar inom en begränsad krets.

Totalt har de 31 skolorna redogjort för vilka åtgärder de har vidtagit för att komma till rätta med totalt cirka 300 brister. Majoriteten av skolorna har godkänts efter denna redogörelse.

För att läsa den övergripande rapporten *Läsprocessen i svenska och naturorienterade ämnen* gå till Skolinspektionens hemsida. Där finns även enskilda skolbeslut.

Marita Bergman är projektledare och skolinspektör. Hon är också Svensk-läraryrkeförningens ordförande.

En studie om flickor och klass i tre nyare svenska ungdomsromaner.

av Anna Nordenstam

”Då finns det alltså bara ett sovrum?”

”Lovisas rum är större än vårt vardagsrum där hemma”.

SÅ REFLEKTERAR den 15 åriga Liv vid det första besöket i villan på Körbärsvägen i Ekensvik som ägs av hennes mammas nya kille. I lyxvillan bor också Lovisa, mannens dotter, tillika klasskamrat med Liv och ärkerival.

I romanen *Liv & Lovisa* (2008) skildrar Emma Granholm skickligt konflikterna mellan de båda tonårstjejerna som också bottnar i en djup klassproblematik. Här ställs en övre medelklassstillvaro med överflöd av materiella tillgångar mot en arbetarklassstillvaro med trångboddhet. Reaktionerna kommer från båda håll som när Lovisa utbrister chockad då hon inser att Liv och mamman bor i en tvåa med mögel: ”Då finns det alltså bara ett sovrum?”

Klass och kontrast

I många ungdomsromaner är klassperspektivet ett motiv som framställs just genom kontraster, gärna mellan två barn/ungdomar med olika klassbakgrund som bor på olika ställen och möts. Kärlek eller vänskap kan uppstå som i Maria Gripes författarskap (*Hugo och Josefin* och *Skuggserien*) eller i Peter Pohls författarskap (*Janne, min*

vän och *Malins kung Gurra*), men också rivalitet och konflikter som i Granholms *Liv och Lovisa*.

I Harry Kullmans klassiker *Den svarta fläcken* från 1949, som brukar räknas till en av de första svenska ungdomsromanerna i Sverige, reagerar den unga flickan Barbro, som kommer från ett arbetarhem på Söder i Stockholm, med ”hat” när hon ser lyxen och överflödet i den stora direktörsvilla vid Mälaren. Hon är indragen i en stöldhärva och invänder mot orättvisorna:

Ett plötsligt hat vällde upp inom Barbro. Hat mot den okända flickan som hade eget rum. Gick naturligtvis i en fin skola. Hade fina vänner. Fick pengar varje vecka av sin förmögne far att roa sig med. Hade eget rum i stor Östermalmsvåning – hade eget rum här på sommarstället. Reste – njöt – levde ett bekymmerslöst, lyxöst och ombonat liv! Inga bilfärder i stulna vagnar för henne!

I Mats Wahls *Vinterviken* (1993) gör John-John tillsammans med en kompis också inbrott i en stor överklassvilla vid Mälaren, där klasskamraten Elisabeth

bor. Också i denna roman är klassmotivet synnerligen framträdande. Som Lena Kåreland diskuterat känner sig huvudpersonen John-John alltmer underlägsen Elisabeth och han reagerar med både ilska och avund över de stora materiella skillnaderna. Konflikter uppstår som har sin grogrund i bland annat djupare klassproblematik.

Analyskategori

Att tala om klass och uppmärksamma ungdomslitteratur med avseende på klassproblematik har inte varit särskilt framträdande inom svensk ungdomslitteraturvetenskaplig forskning, men det finns undantag som Kårelands analys ovan och Mia Francks avhandling *Frigjord Oskuld*, framlagd vid Åbo Akademi 2009, som behandlar svensk ungdomslitteratur.

I denna närläses nio romaner från 1969–2004 och klass används som en analyskategori bland flera andra.

I denna artikel vill jag lyfta

Starka skildringar av flickor i konflikt.

FOTO: ANITA PATTERSSON / MORGUEFILE

fram tre romaner av en nyare generationens ungdomsförfattare som samtliga har framträdande klassmotiv, dock framställda på något olika vis.

Det handlar om den August-prisnominerade romanen *Bryta om* (2007) av Åsa Anderberg Stollo, Emma Granholms roman *Liv och Lovisa* (2008) och Hanna Jedviks roman *Snart är jag borta* (2010).

Gemensamt för dessa ungdomsböcker är att de är starka flickskildringar där klassmotivet framträder genom romanernas gestaltning av kontraster mellan underklass/arbetarklass och medelklass. Klassmarkörer tydliggörs genom föräldrarnas yrken, boendeförhållanden, tillgången till pengar, liksom synen på mat och dryck.

Slutligen ställer jag frågan om

romanernas slut. Är det möjligen medelklassens ideal som slår igenom i dessa romaner och är det i så fall entydiga happy endings?

Starka flickskildringar

Gemensamt för dessa nyare ungdomsromaner är alltså att de är starka flickskildringar. De handlar om Minna som precis börjat gymnasiet (*Bryta om*), Liv och Lovisa som går i slutet av nian (i romanen med samma namn), Lina som fyller 17 år och Maja som skall börja sista året på gymnasiet (i *Snart är jag borta*).

Det är alla unga flickor som iakttar, registrerar och funderar i olika grad över klassolikheterna i exempelvis familjeförhållanden, boende, mat- och dryckesvanor, kläder, kulturformer och umgänge.

Det är framförallt de materiella tingen som lyfts fram i romanerna som klassmarkörer men det handlar också om bristen på tid hos de stressade yrkesarbetande medelklassföräldrarna gentemot arbetarkvinnorna som har tid att småprata i köket.

Några av flickorna är starka, omhändertagande, anpassade och så kallade duktiga flickor; andra är arga, våldsamma och protesterar och så kallade dåliga flickor. Som Maria Österlund lyft fram i en matris för flickskildringar kan man skilja mellan tre olika typer av flickor: den duktiga, den dåliga flickan samt pojkflickan. Den senare finns inte representerad i de här diskuterade romanerna.

Till kategorin ”dåliga” flickor hör Minna och Liv. De bråkar, är

Emma Granholm debuterade med *Simon & Sophie*. Senaste boken är *Ett nytt liv på köpet*. FOTO: PEDER LINGDEN

arga och våldsamma. I kontrast till dem står de ”duktiga” flickorna Lovisa och Maja, där den förstnämnda är duktig i skolan och välanpassad. Maja, däremot har varit den duktiga flickan med goda betyg, som har kontroll över sina känslor, men som vänder ilskan inåt. Det har resulterat i både matkontroll och att hon skurit sig kraftigt vilket märkena på armarna ständigt påminner om.

När romanen inleds har hon fått professionell hjälp. Hon har bytt stil från att vara den duktiga blonda tjejen med ytliga Britney Spears väninnor till att vara en punk/emo tjej med svartfärgat hår. Hennes nya väninna är Lina, som vid romanens startpunkt vaknar upp efter en fruktansvärd gruppvåldtäkt, där hon tar sig hem blödande, skamfylld och vill sedan inte tala om denna med någon. Dessa flickor är varken entydigt duktiga eller dåliga, utan ger ett komplext intryck.

Och precis som Österlund tar upp i sin avhandling *Förklädda*

flickor från 2005 är kategorierna analysverktyg som kan ersättas med andra som ”nyanserar respektive flicktyp”.

För Maja har protesten vänts inåt, genom att skära sig, men också utåt genom att byta stil och lyfta fram ytligheter i medelklassstillvaron och genom att skriva. Också Lina vänder sig inåt med sin skuld och ser sig själv som den dåliga flickan som lät sig utsättas, men en våldtäkt är aldrig en flickas fel.

Boende och föräldrarnas yrken

Spännvidden är stor vad beträffande boendeformer och yrken. I *Bryta om* och *Liv och Lovisa* är det familjer bestående av en ensamstående föräldrar med ett barn som uppmärksammas. Minnas far Håkan är en upptagen forskare vid universitet som har ny familj i villan i Bromma och hennes mamma är psykiskt sjuk. Minna lever en

Åsa Anderberg Strollo debuterade med *Bryta om*. Senaste boken heter *Blod*. FOTO: TOBIAS STROLLO

tuff underklassstillvaro, med ständig pengabrist, hunger och oro för sin mamma, som hon tar hand om, och om de skall klara hyran.

I *Liv och Lovisa* ställs de två mödrarna emot varandra. Lovisas mamma är karriärkvinnan som dragit från familjen och arbetar i Bryssel, Livs mamma har en enkel hårfrisörsalong i förorten. Lovisas pappa är en framgångsrik arkitekt som tjänar bra, medan Liv aldrig har träffat sin far och heller inte vet vem det är. Hon är nämligen resultatet av en semesterflirt på en tågfluff, då mamman Cia var 19 år gammal.

Härmed uppfyller Livs mamma en inte ovanligt bild av den unga arbetarklasskvinnans sexualitet som straffats och resulterat i en

Göteborgsjournalisten Hanna Jedvik debuterade med *Snart är jag borta*. FOTO: CHRISTER EHRLING

oplånerad graviditet. Det senare är således ett exempel på hur klass, genus och heterosexualitet hör ihop.

I *Snart är jag borta* arbetar Majas mamma som kulturechef och pappan har en egen revisionsfirma. Linas mamma är ensamstående undersköterska och om och med vad pappan arbetar framkommer inte, men de är skilda för att han är alkoholiserad. För ovanlighetens skull utspelar sig denna roman i en mindre stad.

Medelklassen bor konsekvent i hus och arbetarklassen/underklassen bor i hyreslägenhet i dessa skildringar. Tydligt är också det är i skolan som ungdomarna från olika klassbakgrund möts och hur skilda världarna är: ”Det var först när hon [Maja] började gymnasiet inne i stan som hon lärde känna kompisar som växt upp i lägenhet. Innan dess hade hon aldrig varit hemma hos någon som inte bodde i villa eller radhus.” I *Liv och Lovisa*, träffas emellertid Lovisa pappa och

Livs mamma på hårsalongen vilket senare leder till att de flyttar ihop.

Alkohol och val av ost

I romanen *Liv och Lovisa* kontrasteras de två flickorna redan inledningsvis i kapitlet ”Vitt vin v/s smuggelsprit” genom att Lovisa dricker vitt vin på en ungdomsfest. Liv, däremot, blandar fruktsoda och persikoschnaps, som hon köpt av en lastbilschaufför som säljer smuggelsprit från Tyskland till alla ”till och med till elvaåringar”. Smuggelspriten är lättåtkomlig för Liv, liksom det vita vinet för Lovisa. Det senare finns i vinkällaren och som det står är det bara att: ”norpa flaskor utan att det märks.”

De båda flickorna har således båda lätt att få tag i alkohol, men det är helt olika sorters alkohol och innehavet sker på helt olika sätt.

Också i *Snart är jag borta* dricker flickorna alkohol, och när Maja är på tjejmiddag hos de gamla väninnorna, som hon försökt frigöra sig från, serveras cocktaildrinken cosmopolitan. När hon och Lina umgås med de andra vännerna är det alltid billigt rödvin och öl.

Konstrasterna illustreras också vad gäller mat. I *Bryta om* är Minnas ständiga hunger och bristen på pengar ett återkommande motiv.

Hon smugglar med sig mat från skolan, både till sig själv, pojkvännen och mamman, och hon blir förvånad över pappans fråga när de vid ett sällsynt tillfälle handlar mat till en gemensam picknick: ”Vad vill du ha? Vad gillar du för ost?” Minna tänker: ”Och ost – hur ska hon veta vad hon gillar för ost, hon

som alltid bara har köpt den billigaste...?”.

I Hanna Jedviks *Snart är jag borta* uppmärksammas skillnaderna i mat vid flera tillfällen, som köpebrödet hos Maja och Linas hembakade. Här ser Lina brödet som ett sätt att ”enbart för att spara pengar” medan Maja talar i varma ordalag om Linas kök, där allt är ”okomplicerat”. Konstrasterna blir i det närmaste övertydliga som i följande citat:

I villakvarteren där Maja bor är det självklart att alla familjer har välfyllda kylskåp med delikatesser av alla möjliga slag, och frysexboxar fullproppade med oxfilé och Häägen Dazsglass.

Men i motsats till villamammorna verkar Linas mamma alltid ha tid att sätta sig ner och lyssna och kolla läget.

I *Liv och Lovisa* är kylskåpet i huset alltid fullt med mat: ”Brämhultjuice, kravbananer, oliver, mjölk, fil...”. Men när Liv flyttat tillfälligt dit, för att lägenheten renoveras från mögel med sin mamma, längtar hon efter sin dagliga Pepsi Cola. De brukar köpa i 1,5 liters förpackningar (för att ”man får ju mycket mer läsk för pengarna då” medan Lovisas pappa istället inhandlar fem halvliters flaskor. Det materiella välståndet skildras i romanerna som jag visat med dessa exempel med tillgången till pengar

som omsätts i en möjlighet till att välja mellan olika sorters mat och lyxvaror som brämhultjuice, parmaskinka och dyrare viner.

Happy endings?

Slutet av romanerna kan tolkas som att det rör sig om happy endings. I *Bryta om* tar sig den omhändertagande dottern Minna ut ur sin maskrostillvaro genom att bryta med pojkvännen Rick, ta kontakt med sin pappa som tillsammans med myndigheterna ser till att mamman blir inlagd på sjukhus. Minna flyttar till pappan och den nya familjen, som bosätter sig en annan stad och hon börjar i terapi. Minna får därmed möjlighet till att bryta upp och börja om. Hon

kan bli en annan, som det till sist står: ”en alldeles vanlig tjej.”

I *Liv och Lovisa* är slutet mer dramatiskt, då stark vrede gör att Liv skär Lovisa i ansiktet som resulterar i sexton sydda stygn. Den ”dåliga” flickan straffas dock, genom att hon inte får resa utomlands på sommaren något som länge varit planerat, men faktum är också att såväl Lovisa som hennes pappa förlåter Liv, och Liv och mamman kommer att stanna kvar och ett nytt gemensamt liv kan börja.

I *Bryta om* och *Liv och Lovisa* innebär slutet att en medelklassresa kan börja för flickorna Minna och Liv och fortsätta som förut för Lovisa. Frågan är dock om vi med

etnologen Lena Martinsson också måste fråga oss om vi hamnat i ett allför enkelt vi- och de-tänkande vad beträffar klass? Kanske är det så att Liv och Minna också förlorar något på vägen? Är slutet entydiga happy endings?

Skiljer sig

Romanen *Snart är jag borta* skiljer sig från de två ovan genom att kontrasterna mellan arbetarklass och medelklass inte är lika svartvitt skildrade. Maja är inte entydigt positiv till sin bakgrund, där finns pengar och välstånd men också kyla, tidsbrist och en utseendefixering som hon skarpt ogillar och som lett till en stark inre press.

Majas utväg är professionell hjälp, att frigöra sig och med en framtida flytt i tankarna. Lina anmäler våldtäkten till slut, efter att ha fått stöd av en ny pojkvän och sin mamma och stannar troligen kvar.

Anna Nordenstam är docent i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet.

Läs mer

Ann Boglind & Anna Nordenstam *Från fabler till manga. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barn- och ungdomslitteratur*, Lund: Gleerups förlag 2010

Lena Kåreland ”Kön och klass i Mats Wahls *Vinterviken*”, i *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*, red. Lena Kåreland, Stockholm: Natur och kultur 2005

Mia Franck *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mönadsimperativ i svensk ungdomsroman*, (diss), Åbo Akademi 2009

Pierre Bourdieu, *Distinctio: a social critique of the judgement of taste*, (translated by Richard Nice) 1984 (på franska 1979)

Beverly Skeggs, *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*, (övers. Annika Ruth Persson), Daidalos: Göteborg (1997) 1999

Maria Österlund, *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, (diss), Åbo Akademi 2005

Beth Younger *Learning Curves. Body Image and Female Sexuality in Young Adult Literature*, The Scarecrow Press 2009

Lena Martinsson, ”Är klass en kategori bland andra?”, i *Olikhetens paradig. Intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*, red. Paulina de los Reyes & Lena Martinsson, Lund: Studentlitteratur 2005

Harry Kullman, *Den svarta fläcken*, (1949) 1963
Mats Wahl *Vinterviken* (1993) 2008
Katarina Kieri *Ingen grekisk gud, precis* (2002)

ANNONS

ORMFÅGEL

av

Mats Wahl

Berättelsen om vad som sker
i en skola innan den bränns ner.

Opal förlag

www.storyland.se

Ungdomslitteratur som konserverar könsroller

TEXTER KAN AVSLÖJA ett samhälls normer och värderingar. För att synliggöra en samhällsnorm, måste man bryta mot den, menar litteraturvetaren och genusforskaren Maria Nilson. I sin bok *Från Gossip Girl till Harry Potter, en litterär analys av genusperspektiv i olika ungdomsgenrer*, beskriver hon egna och andra skribenters tankar kring ungdomslitteratur och genus. Hur var det nu: "Man föds inte till man – man blir det" eller ...? Detta omvända citat känns helt rätt. "Genus handlar om hur vi gör och görs till män och kvinnor."

I bokens inledning förklaras själva valet av ämne noga, möjligen något för noggrant och delvis urskuldande. Den läsare som inte riktigt känner till begreppet genus får dock en god förklaring. Genusarbete handlar om att vidga de olika maktmönster som vi inordnats i som kön, berättar författaren. Här ges även exempel på andra möjliga former för analys, såsom "klass", "etnicitet" eller "sexualitet". Den röda tråden här är dock genus. Inledningen är intressant, men som läsare vill man snart komma fram till bokens kärna,

nämmligen olika ungdomsgenrer ur genusperspektiv.

Boken avslutas med utmärkta "Tips på fortsatta genusanalyser", för arbete i olika grupper. Man får också en mängd andra lästips i ämnet och en lång litteraturlista på de böcker och författare som diskuteras i boken. Med sina 188 sidor innehåller denna bok mycket matnyttigt.

DE GENRER SOM BESKRIVS är: Chick lit jr, Vardagsrealistiska skildringar, Fantasy och science fiction, Skräck och gotik och slutligen temat Arga unga kvinnor. Ett bra och aktuellt urval, menar jag. Genusanalysen av dessa kan nog ge många läsare en delvis ny syn på ungdomslitteratur.

Genren chick lit jr tas inte alltid på allvar av kritiker, menar Maria Nilson. Men romanerna läses och älskas av många unga flickor och är därför värda en seriös analys. Böckerna har alltid en tjej som huvudperson, skrivs ofta i jagform och som dagbok, e-post eller sms.

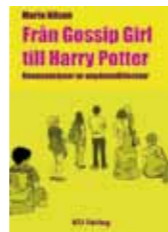
Olika teman i chick lit jr handlar om yta, glamour, sex och utseende. Men böckerna har också humor och en ibland ganska från ironi. Viktigt är också vänskap och relationer. Man söker kärlek, men för hjältinnan är det minst lika viktigt

att bevara och utveckla förhållandet till sina vänner. Det handlar om lojalitet och om att acceptera varandras olika sätt att vara. Man strävar också efter att bli populär (till exempel i *Så blir du populär* av Meg Cabot), men ibland kan hjältinnan få krypa till korset och erkänna att hon hellre vill vara sig själv.

Föräldrarelationer är också ett centralt tema, men föräldrarna tycks spela en väldigt liten roll i ungdomarnas liv. Vuxna beskrivs mest som löjliga figurer. I påfallande många av böckerna skildras ungdomar som är ganska ensamma, reflekterar Maria Nilson.

Chick lit jr handlar också mycket om utseende, yta och sex, och "om att göra genus". Ofta beskrivs pojkar och flickor, som om de vore helt olika varandra, från en annan planet.

I det intressanta kapitlet "Han och hon" påvisar författaren med hjälp av litteraturen, det mönster, enligt vilket flickor och pojkar lär sig att se varandra som motsatser, med olika sätt att tänka och handla och som något man måste lära sig att förstå. På så vis konserverar man bilden för hur en "typisk flicka" och en "typisk pojke" ska uppträda för att passa in, enligt normen. Läsaren får en insikt i varför gammaldags

Maria Nilson *Från Gossip Girl till Harry Potter – en litterär analys av genusperspektiv i olika ungdomsgenrer*. BTJ förlag, 2010.

(heterosexuella) könsroller i mångt och mycket består i dagens samhälle. Motbilder till det stereotypa sättet att beskriva flickor som "fina flickor och dåliga flickor" och pojkar som stora, starka och säkra, återfinns dock i en del böcker, till exempel *Så blir du populär* av Meg Cabot och *Mitt hopplöst normala liv* av Joanna Nadin.

Denna seriösa analys av chick lit jr skapar intresse för genren, menar jag. Man får stor lust att diskutera den med en grupp flickor och pojkar, gärna i skolan!

Som exempel för chick lit jr nämns bland annat Cecily von Zieglars *Gossip Girl*-böcker, Melissa de la Cruz *Au Pair*-serie, Anne Careys *Sloane Sisters*, Eva Sussos trilogi *Hemligheter och pinsamheter*, Ann Brashares böcker om *Syster i jeans*, Meg Cabots böcker om prinsessan Mia.

I OLIKA SAMTIDSROMANERS vardagsrealistiska skildringar, beskrivs ofta förhållandet mellan ungdomar och deras föräldrar – särskilt mödrar. Komplicerade relationer mellan mammor och deras döttrar i olika slags teman, till exempel "mamma som kompis" eller en mamma "som behöver tas om hand", är vanligt i denna genre. Exempel på detta är Katarina von Bredows *Räcker det om jag älskar dig?*, eller i *Sandor slash Ida* av Sara Kadefors, *Vad mina vänner inte vet* av Sonya Sones eller i *Livet på en kylskåpsdörr* av Alice Kuiper och i Åsa Anderbergs *Blod*.

Det handlar inte lika ofta om mödrar och söner, utom i Eoin Col-

fers böcker om *Artemis Fowl*, *Det brinner i mitt huvud* av Camilla Lagerkvist, och Denise Rudbergs trilogi *Tillsammans*. Ibland behandlas också förhållandet mellan pappor och söner, som i *En liten chock* av Johanna Lindbäck eller *Ristaren* av Bo R. Holmberg och *Poker Mongo* av Hans Carstensen.

Där kan man se att också normen för vad en "riktig" man är, har förändrats. Alltså: "Man föds inte till man – man blir det"! En intressant roman som diskuteras, vad gäller maskulinitet, etnicitet och makt, är *Shoo bre* av Douglas Foley.

Därefter beskriver författaren betydelsen av genustänkande i skolan och hur det påverkar både flickor och pojkars möjligheter, när pojkar tillåts ta mer plats i klassrummet än flickor. I Christina Herrströms högaktuella bok *Tusen gånger starkare*, som också filmatiserats, beskrivs vad som händer, när eleven Saga bryter normen och betar sig precis som många av pojkarna gör; skriker ut sina svar, vägrar att städa och klagar högljutt. Här bryter en flicka den gängse normen så att den synliggörs.

I vardagsrealistiska böcker behandlas även samtida ämnen som övergrepp, våld och alkoholism. Författaren finner vissa här likheter med fantasy, med sina olika slags provningar som kan övervinas och slutet som kan bli gott.

HUR TER SIG DÅ GENRER som fantasy och science fiction genom genuglasögonen? Författaren ställer frågan om något har förändrats i dagens fantasy efter Tolkiens *Sagan*

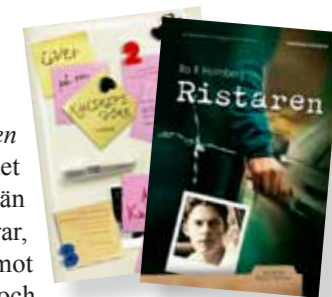
om ringen eller om det ännu är män som agerar, som slåss mot monster och kvinnor som blir räddade?

Liksom på flera ställen i boken, presenteras här olika åsikter. Vissa analyser, såsom av böckerna om Harry Potter, pekar på stereotypa bilder av flickor och kvinnor, och kvinnor "skildras mer fyrkantigt och schablonartat än männen". Andra författare menar att Rowling skapat mångfacetterade och spännande karaktärer, såväl kvinnliga som manliga. Maria Nilson betonar här vikten av att inte endast analysera med genus för ögonen, utan att också se till klass, etnicitet, ålder eller sexuell läggning, i bedömningen av ett verk.

Ett mönster framstår dock ganska klart i flera fantasyböcker: "En agerande pojke som är modig, stark och som har en unik förmåga att slåss mot det onda och en stötande flicka som är klok och förmanande". Exempel på detta är hjälten Torak i *Vargbröder* av Michelle Paver, eller Septimus Heap, i *Magi* av Angie Sage.

Maria Nilson gör en intressant jämförelse med flickor och pojkars olika attityder till skolarbetet, där skolarbete blir något som flickor gör och något som pojkar inte finner tillräckligt spännande eller tycker att de kan agera i.

NÅGOT HAR ÄNDÅ HÄNT, trots allt. I dag finns det mängder av fantasyböcker, där flickor tillåts ha huvud-

rollen: till exempel i Gunilla Ambjörnsons *magic.circle.com*, Mårten Sandéns *Den femte systemen*, Libba Brays *Långtans rike*, Celia Rees roman *Häxa* och i Lotta Olivecronas böcker om Anya.

Har då författarens kön någon betydelse för skildringen av fantasy och serböckerna olika ut om det är en flicka eller pojke i huvudrollen? I bägge fallen, konstaterar Maria Nilson, skildras motparten – oavsett kön – på ett väldigt stereotyp och fyrkantigt vis. Hon menar att detta med kön på så vis skildras som något annorlunda, och könen förblir varandras motsatser, snarare än jämlikar.

SCIENCE FICTION-BÖCKER, med sina dystopier, tycks vara riktigt inne just nu. Både utopier (till exempel *Star Trek*) och dystopier har länge innehållit samhällskritik. Romanen *Ful eller snygg?*, i Scott Westerfelds serie om Tally, handlar om utseendefixering och om att ha blivit fråntagen den fria viljan. I denna roman finns en tydlig föreställning om att det är mer primitivt med ojämnställda samhällen, och att ju mer civiliserade vi blir, desto mer jämställda blir vi.

Nya internetfenomen behandlas i ungdomslitteraturen; Facebook och Twitter exempelvis. I *De taterade änglarna* av Melissa de la Cruz, måste man ha en profil på sidan (Tap) och en massa vänner för att betyda något. Bokens tema är

likriktning och Maria Nilson skriver att denna roman handlar om hur ungdomar vill bli styrda, kontrollerade och inte behöva tänka själva. I andra dystopier skildras en mörk framtid med brist på mat, till exempel *Hungerspelen* av Suzanne Collins, som skildrar en realityshow, en grym avart av dokusåpor. Vissa teman, till exempel ytlighet och (borttagandet av) kroppshår, finns både i chick lit jr och i dystopier. Men skillnaden är att i dystopierna räddar flickorna världen.

EN ANNAN POPULÄR GENRE inom ungdomslitteraturen är Skräck och gotik. Anne Rice *En vampyrs bekännelser* blev startskottet, enligt författaren. Många vampyrböcker har filmats, exempelvis Stephanie Meyers bok *New Moon* och *True Blood*, baserad på Charlaine Harris vampyrböcker. Varför är då vampyrlitteraturen så populär? Jo, Det är starka känslor, det är sentimentalt och det är bloddrypande. Böckerna är intressanta se ur genusperspektiv, menar Maria Nilson, med sina många motstridiga budskap om manligt och kvinnligt.

I skräcklitteraturen behandlas ofta allvarliga problem och känslor som vrede, ångest och äckel. Temat mat är också viktigt. En vampyr måste kunna kontrollera sina känslor av hunger och kunna avstå från att dricka sin älskades blod, annars finns risken att han dödar den han älskar. Vampyrböckerna handlar även om njutning och erotiska känslor. Att dricka blodet från en människa skapar ett band och är erotiskt laddat. Mötet med en vam-

pyr har starka sexuella undertoner.

I vampyrlitteraturen får tjejerna vara starka, känna lust och begär och ta egna initiativ. Ofta är den kvinnliga vampyren en kvinna som inte passar in i den vanliga gemenskapen. Hon är avvikande, men har inre krafter. Själva utanförskapet ger både ett uttryck för en känsla av att inte passa in och en längtan efter att vara annorlunda, självständig, autentisk och unik.

Den manliga vampyren kan se den kvinnliga huvudpersonens innersta väsen. Handlar detta om att möta sin själsfrände? Tjejerna i vampyrlitteraturen känner sig så unika att det endast finns en enda som förstår dem. Två själsfränder förväntas så bli till ett. Denna heteronorm, menar författaren, utgår från att alla är heterosexuella och dras till det motsatta könet.

I vampyrlitteraturen finns också undertoner av våld, vilket författaren menar är utifrån en föreställning om att kvinnor egentligen ”njuter av att bli plågade” av män som inte kan behärska sig. Hur ska man förstå det våld som kvinnor i vampyrlitteraturen ibland utsätts för?, (till exempel Bella i *Så länge vi båda andas* av S. Meyer) undrar författaren och man kan inte annat än hålla med.

I DET SISTA KAPITLET ”Arga unga kvinnor – En tematisk analys” beskriver författaren sin förvåning över hur många skildringar hon har funnit av vreden hos unga kvinnor, i dagens ungdomslitteratur. Ämnet är fortfarande kontroversiellt, vilket kan förklara varför vissa menar

att till exempel Lisbeth Salander i Stieg Larssons böcker, inte är en riktig kvinna. Kvinnors vrede har sällan tagits på allvar. Här citeras Harriet Goldhor Lerner som skrev *Kvinnors vrede*, för nästan trettio år sedan. Hur mycket har egentligen hänt sedan dess, kan man undra.

Exempel på ungdomsromaner med arga unga kvinnor är bland andra *Lilla Marie* och *Frigjord oskuld* av Mats Wahl, *Maria Ulf-gards För att bli kvinna – och av lust*, *De odödliga* och *Kejsarens magi* av Tamora Pierce och *Hata Romeo* av Rachael Wing och inte minst Sara Kadefors *Sandor slash Ida*.

MARIA NILSONS ANALYSER av ungdomsromaner ger lust till fortsatt läsning, nu med genusglasögonen på. Denna analys av dagens ungdomslitteratur kan ge både äldre och yngre läsare djupare förståelse av ungdomstexter och de samhällsnormer som styr våra liv.

Maria Bergh

Maria Bergh är lärare på Böskolan i Göteborg.

A MEDLEMSKAMPANJEN
Medlemmar får information om ny litteratur.
Och debatt om gammal.

Skolan är livets ljuspunkt

Fabrizio Gatti *Viki som ville gå i skolan*. Karneval förlag, 2010.

FABRIZIO GATTI är en journalist som gett de papperslösa flyktingarna röst. Efter rapporter och reportage om denna utsatta och allt annat än homogena folkgrupp undrar man hur dessa människor ser på sig själva och sin livssituation. Vi vet att de är skamlöst utnyttjade och lever i skräck för att bli fångade och återförpassade till en ännu sämre tillvaro i sitt gamla hemland. Gatti levererar i denna bok en skakande berättelse som handlar om en verklighet som bör leda till eftertanke.

Vi får följa en familj som flyr från ett fattigt Albanien som inte erbjuder någon framtid. Målet som hägrar är Italien, där alla är rika och har det bra, där ”katterna äter på silverfat”.

Mamma och två barn korsar Egeiska havet en skräcknatt under storm i en fullsatt, snabbgående gummibåt och tvingas betala svindlande femhundra dollar för att nå lyckans land.

ITALIEN BLIR DET FÖRSTÅS INTE som de tänkt sig. Korrupta poliser tar in pappan och tar hans pengar eftersom arbetsgivaren inte kunnat utfärda anställningsintyg eller lönebesked. Lägenhetshajar lägger beslag på familjens besparingar och de samvetslösa rycker på

xlarna så att sedlarna prasslar i fickorna.

Enda ljuspunkten är skolan, som tar hand om Viki och ger honom samma möjligheter som andra barn och litet till. Jag hoppas att skolan är lika exemplariskt solidarisk här i Sverige och att polisen inte är korrumpad som i Italien.

Boken engagerar och griper tag – något som förstärks av att läsarna får se allt genom lille Viki:s ögon. Författaren har använt sig av ovanligt mycket dialog, vilket gör boken lättläst och intrycket blir mer iakttagande än reflekterande.

VIKI SOM VILLE GÅ I SKOLAN har tilldelats ett flertal priser i Italien. Därav kan man dra slutsatsen att det trots allt existerar en stor portion medkänsla i landet. Men det finns också medborgare som anser det obegripligt att albaner och andra papperslösa utsätter sig och sina barn för en tillvaro där de lever som råttor på en soptipp.

Läs och begrunda! Vad gör vi med de papperslösa? Vem skall få bli en riktig europé?

Stefan Estby

Stefan Estby är svensk lärare och författare.

Plocket

Läs Elin Wagner i vår!

STOCKHOLM FÖRVANDLAS under våren till en stor bokcirkel när Stockholm läser *Norrtullsligan* av Elin Wagner. Det blir även stumfilm, stadsvandring och bokprat.

Den öppna bokcirkeln äger rum på olika platser, första tisdagen varje månad till och med juni. Kom vid ett eller flera tillfällen. Det enda du behöver är att ha läst boken.

Norrtullsligan finns att låna på biblioteket och till salu i bokhandeln och på nätet. En pocketutgåva med förord av Annika Lantz och efterord av litteraturvetaren Boel Hackman är utgiven speciellt för Stockholm läser.

Bli nordisk språkpilot!

MÅLET MED PROJEKTET är att utbilda nordiska grundskollärare till att undervisa i nordiska språk som grannspråk och som främmande språk, så att unga i Norden fortsatt ska kunna kommunicera med varandra på ett skandinaviskt språk.

Ny kurs 11-15 mars på Hanaholmen i Finland. www.sprogpiloter.dk

Svensklärare kan få Barnbokspriset

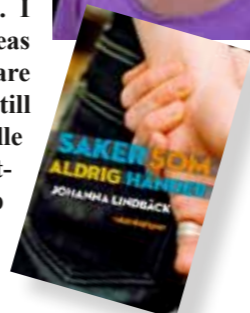
FÖRFATTAREN **Johanna Lindbäck**, svensk- och engelsklärare på ett gymnasium i Nacka och medlem i bloggen *Bokhora*, nomineras till Nordiska barnbokspriset för *Saker som aldrig händer*. Juryns motivering:

Johanna Lindbäck har på ett trovärdigt och lågmälat sätt lyckats förmedla en ung mans känslor när han får uppleva svek och förändringar i relationerna till sina närmaste. I boken får vi följa när Andreas kämpar för att komma vidare och hitta sätt att förhålla sig till tillvaron. Andreas är en kille att känna igen sig i. Berättelsen om Andreas tar upp många aspekter av en ung människas reaktioner och syn på livet när förändringar inträffar.

Nordiska barnbokspriset instiftades 1985 och delas ut av Nordiska bibliotekarieföreningen. Prissumman är på 15 000 danska kronor.

FOTO: JESSICA BJÖRKÅNG

5 korta filmer

NU FINNS fem norska och danska filmer från Norden i Bio att se online.

Filmerna kan ses med text på originalspråket, utan text, samt med text på svenska: <http://www.skolverket.se/sb/d/4038/a/23387>.

Filmerna ingår i den gemensamma nordiska språksatsningen för skolor i hela Norden.

Läs också mer på www.nordenibio.org

Den komplicerade skrivundervisningen

VAD FÖRVÄNAD JAG BLEV när jag läste Gustaf Skars krönika i *Svenskläraren* nummer 4/2010! Det verkar som om de gångna decenniernas tankar om hur en framgångsrik skrivundervisning kan bedrivas, har passerat inte bara honom utan också hans lärare fullkomligt spårlost.

Jag får också intrycket att Annette Kronholm-Cederberg i sin avhandling *Skolans responskultur som skriftpraktik. Gymnasisters berättelser om lärarens skriftliga respons* (Åbo Akademi 2009) bekräftar, att ingen utveckling skett inom skrivundervisningen under alla dessa år. Ätminstone inte när det gäller bemötandet av elevtexter på gymnasiet. Ätminstone inte i Finland.

Nancy Sommers artikel "Responding to Student Writing" visar, som Gustaf Skar mycket riktigt inser, hur galet och svärbegripligt det blir när en lärare kommenterar (i praktiken "rättar") innehåll och språk i samma svep. Den stackars eleven vet varken ut eller in och väljer då att försöka lista ut hur läraren vill ha uppsatsen. Vad eleven själv vill ha sagt försvinner ut i det blå.

Sommers artikel är fortfarande angelägen men inte särskilt konkret när det gäller att förklara hur

skall göra när man lär elever uttrycka sig i skrift. Vilka moment är särskilt viktiga? Jo, eleven behöver till exempel redan från början stöd och hjälp med att reda ut vad hon vill skriva om och vad hon vill ha sagt. Vidare måste hon få sådant gensvar på *innehållet* i det hon skriver, att hon uppmuntras till revideringar för att det hela skall bli klart och tydligt och skribenten-eleven nöjd. Så långt komma är sedan de allra flesta elever angelägna om att också få språket granskat så att det blir så korrekt som möjligt.

HUR SKRIVUNDERVISNING av denna kaliber genomförs är minst lika mycket beroende av lärarens förhållningssätt och respekt för sina elever som av metoderna. Sedan 1980-talets början har man i många länder inklusive de nordiska ägnat massor av studiedagar, kurser och hela utbildningar åt beskrivningar, analyser och övningar i detta sätt att bedriva skrivundervisning. Deltagarna har kommit från alla stadier inom utbildningsväsendet. Jag inbillade mig att det hela hade "satt sig" nu...

Carin Jörgel-Löfström

Författaren och dyslektikern
Torbjörn Lundgren har hållit mer än
3 000 föreläsningar om dyslexi.

av Victor Estby

Skolan ska vara för dyslektikerna

SKOLTIDEN VAR FÖR författaren Torbjörn Lundgren förlorade år. När han slutat skolan valde han att under fem år inte läsa alls. Liksom för alla andra som medverkar i nyutkomna antologin *Mina bästa sidor är ordblinda – Nio kända och framgångsrika svenskar berättar om sin dyslexi* fördärvade skolan självförtroendet och intresset för läsandet, skrivandet och litteraturen. Detta trots att Torbjörn Lundgren kommer från ett läsande hem, ”där vägarna var klädda med böcker”.

– I skolan blev jag förpassad till ett annat klassrum, ett kyffe, för att jag skulle bli normal.

Högläsning är värst

Alla medverkande i antologin berättar att skolans högläsning i klassen var den största fördärvaren. Rapparen Petter skriver att man rentav borde förbjuda det.

– Högläsning är värst, säger Torbjörn Lundgren. För att man blir påmind om att man läser så jävla dåligt. Och det sitter kvar sedan också. Jag har till exempel fortfarande svårt att få papper på möten och snabbt läsa igenom dem. Och ändå är jag sedan många år en i allra högsta grad läsande människa.

Han är styrelseledamot i Dyslexiförbundet och där låter man alla ta en paus för att läsa igenom

de papper som delas ut. Svårare än så behöver det inte vara, säger han.

Torbjörn Lundgren och de övriga medverkande i antologin pratar visserligen om dyslexin som ett handikapp, en svårighet, ett hinder. Men framför allt pratar de om ordblindheten som en begåvning och något som titeln antyder kan ha bidragit med en hel del goda egenskaper. Som empati med andra som har det svårt, god samarbetsförmåga, fallenhet att tänka i annorlunda banor, lättare lära sig saker utantill, ha lättare att uttrycka sig muntligt, ha ett extra bra sinne för detaljer.

– Alla dyslektiker som lyckats har lyckats när de slutat skolan. Skolan borde anpassa sig efter våra förutsättningar istället för tvärtom.

Inte bara svenskundervisning

Grundaren av språkutbildningsföretaget EF Bertil Hult är en av de medverkande i antologin. Han beskriver skolåren i hjälpklass som ett fängelse: ”Vi hade en liten avgränsad del av skolgården, med ett högt staket runt om. De andra barnen skulle inte se oss, och vi kunde heller inte se de andra barnen.”

Bertil Hult säger att föräldrarna måste prioritera och sätta läsningen före ishockeyn.

– Samtidigt får inte hela livet

bli en enda svensklektion, säger Torbjörn Lundgren. Och hela skoltiden kan inte heller bara gå åt till svenskundervisning. Eleverna behöver ju lära sig matematik, samhällskunskap och historia också. Men det är förstas samtidigt viktigt att från början göra rätt insatser som verkligen hjälper eleven i svenska.

Läsandet är en färskvara

I boken säger Bertil Hult att dyslektiker aldrig mer får en chans att komma ikapp efter åttaårsåldern. Om de rätta insatserna kommer senare blir man ohjälpligt efter, menar han.

Torbjörn Lundgren håller med om det är lättare att lära sig läsa och skriva när man är yngre, men att det skulle vara för sent efter åttaårsåldern håller han inte med om.

– Nej, där tycker jag att Bertil Hult har fel. Vi kan alltid lära oss mer. Och läsandet är också en färskvara, inte bara för dyslektiker. Jag har förundrats över att många av mina klasskamrater, som inte haft några läs- och skrivsvårigheter, slutat läsa när de slutat skolan. Men kommer man ifrån det är det svårt att komma in i det igen.

Om någon trots att dyslektiker skulle vara obegåvade eller mindre vetande är *Mina bästa sidor*

Torbjörn Lundgren tipsar

Ge dig tid att lyssna på elevens egna åsikter om hur han eller hon skulle vilja lära sig. Jag är medveten om att eleven ofta inte har en aning om vilka olika sätt att lära sig läsa och skriva det finns. Men då kan läraren tillsammans med eleven kanske pröva sig fram till det som passar eleven.

Prata om dyslexi. Gör man det kommer förr eller senare elever som inte berättat om sina svårigheter att söka hjälp.

Håll ögon och öron öppna efter elevens behov.

Jag har själv lärt mig läsa skönlitteratur genom att lyssna på talböcker. Att få lyssna på talböcker kan vara ett bra sätt för många dyslektiker att dels ta sig in i skönlitteraturen, men också ett bra sätt att lära sig att läsa på traditionellt sätt. Att läsa talböcker har i skolan setts som fusk istället för ett effektivt hjälpmedel. Håll också ögonen på om en elev kan svara på vart och ett av fler svarsalternativ om hon eller han inte kan svara på alla på en gång. Eleven kanske kan svaret, men kan också bli blockerad av att få alla svarsalternativ på en gång och då ha svårt att formulera svaret.

Försök hitta spännande sätt att undervisa, som får eleven intresserad av ämnet.

Istället för att använda förenklade texter – hitta ingången till vad eleven är intresserad av. Många dyslektiker som exempelvis är intresserade av sport kan läsa både långa och ganska svåra sporttexter i tidningar och förstå dem. De behärskar sporttermerna och alla regler eftersom de är intresserade av ämnet och kan därför ägna mycket energi åt att läsa om det.

är ordblinda en ögonöppnare. Här möter läsaren en lista av historiska personer med dyslexi, bland andra Selma Lagerlöf, Albert Einstein, Evert Taube, Walt Disney, Winston Churchill och John Lennon. Men här finns, som sagt, också nu levande svenska framgångsrika konstnärer, musiker, författare, forskare och företagsledare med dyslexi.

Alla ser de alltså dyslexin inte bara som ett handikapp, utan också som en begåvning.

Stöttande föräldrar

De flesta av dem verkar ha haft en bra uppväxt med minst en väldigt närvarande och stöttande förälder. Kanske är det viktigare anledningar till de antologimedverkandes framgångar än att de har dyslexi.

FOTO: JOSÉ FIGUEROA

Samtidigt låter det ganska logiskt att den som står inför ett stort hinder, en svårighet, hittar andra vägar att ta sig fram. Att man snabbt lär sig samarbeta med andra runt omkring som kan läsa exempelvis om man själv har dyslexi. Ingen vet om Lennart Hellsing – en av de medverkande i antologin – varit en tråkigare, mer konventionell författare om han inte haft dyslexi. Men nog låter det troligt.

– Man blir inte automatiskt en bra författare bara för att man kan stava och behärskar grammatiken, säger Torbjörn Lundgren.

Lennart Hellsing är ett bra exempel på att personer med dyslexi kan ha andra kunskaper i svenska än vad som anses vara normalt. Det borde vara utgångspunkten för svenskundervisningen: Vad kan eleven och sedan försöka utveckla hans eller hennes kunskaper därifrån.

Victor Estby är författare och frilansjournalist och skriver Victors vers i varje nummer av *Svenskläraren*.

Platserna där framtiden alltid hägrar

TÄRARNÄ FÖLL I KVÄLL, framför dokumentären *Vikarien* som jag äntligen såg. För det enorma engagemanget och viljan att ge som lärarna i filmen visade. Den unga som kämpade så, den gamle som varit en viktig person för så många. Jag grät av orden vid avslutningen, viljan att det skulle gå bra för dem alla. Det vi alltid hoppas på, en bättre framtid.

Jag mindes de lärare som betytt något för mig: Carola, Fritz, Anders, Eva och några till jag minns väl men

Jag var inte allmänbildad alls, jag var fackspecialist, kunde alla ben och muskler i en häst, kunde alla tävlingsregler, visste allt om hur man kör en bil med släp i yrsnö på vindlande landsvägar, jag visste hur man grundar en målning för att den ska hålla och inte spricka, hur man gör ett träsnitt, gör en skulptur av levande modell i lera och mäter rätt mängd ljus i ett mörkrum och jag visste vad jag ville bli efter fyra år som redaktör för specialtidning på fritiden.

TRE ÅR PÅ KOMVUX och jag var slut efter alla nattplugg. Sedan tre fina år på högskola, trots att jag blev en av de där arbetslösa akademikerna. Jag tänker tillbaka på skolvärlden. Platserna där man möter dessa eldsjäl, lärarna. Där framtiden alltid hägrar som något stort, något bra, något uppnåeligt.

Jag tänker tillbaka på lärarna som fått tiden att stanna, precis just där, i det ögonblicket, framme vid svarta tavlan, senare vita tavlan. Hela världen som spelas upp därinne, medan snön faller, eller regnet, eller träden som slår ut, därutanför.

Jane Morén

Jane Morén, arbetar med tidningar och böcker. Hon skriver reportage, artiklar, noveller, poesi och copytexter, fotograferar och illustrerar.

2007 gav hon ut *Kaneltimmen*, en skönlitterär samling berättelser och noveller om arbetet i hemtjänsten.

Tillsammans med Ingrid Sillén har hon också skrivit boken *Vi tar parti för barnen*, som bland annat handlar en hel del om skolans roll förutsatta barns framtid.

www.janemoren.net
www.jane-moren.blogspot.com

glömt namnet på. Jag gick till nian, sedan började jag arbeta hårt fysiskt. Jag diskade på hotell, stod i grovdysken och slet, jag arbetade sedan i fyra år ute på stall, mockade, tränade unghästar och tävlingshästar med arbetsdagar på 10-12 timmar.

Först när jag var 32 och mamma till två små började jag studera på gymnasiet. Så roligt det var! Jag älskade att lära mig igen, men gapet var så stort; om grammatik visste jag ingenting, jag har alltid hört hur det ska låta, lyssnat efter hur jag ska skriva.

Boyacioglu, Bremer, Brown och Black:

Nu sätter vi litteraturen i centrum! Svenska i dag är ett nytt, spännande läromedel där fyra läckra, årskurslösa antologier är pelarna i undervisningen. Tillsammans med en lärobok och en övningsbok per årskurs blir Svenska i dag ett logiskt och lättanvänt paket där baskunskaperna tränas rejält. Innehållet är modernt och anpassat för dagens skola – helt enkelt ett läromedel för svenska, såsom svenskan – och eleverna – ser ut i dag!

Nyfiken? Gå in på www.nok.se/svenskaidag och kika på ett smakprov!

Natur & Kultur Tel: 08-453 86 00 www.nok.se order@nok.se

Det vi säger är fixt och färdigt!

KANSKE TROR VI att det är vi själva som sätter ihop alla de många meningar vi producerar varje dag. I själva verket är det inte riktigt så – mycket av det vi säger är en sorts halvfabrikat, flerordsfraser som vi i vissa fall byter ut små delar av, men som vi i många fall använder precis som de är. Att inte behöva producera allt tal själv har en del fördelar, bland annat den att vi inte måste processa så mycket information när en del redan är färdig att använda. De här färdiga fraserna brukar kategoriseras efter olika kriterier och beskrivs i termer som *kollokationer* (två ord som ofta förekommer tillsammans som till exempel *inbiten unghärl*) och *idiom* (*slänga yxan i sjön*). Ett samlingsnamn för olika typer av sådana här uttryck är *konventionaliserade fraser*.

Konventionaliserade fraser är ofta något av det sista vi lär oss på ett språk som inte är vårt modersmål och det är ofta just behärsknin- gen av dessa fraser som gör att man låter som en infödd talare. Behärskning av olika typer av konventionaliserade fraser har också alltmer lyfts fram som central i samband med både första- och andraspråksinläring. En sådan studie är Julia Prentice *På rak sak*, en doktorsavhandling i svenska som andraspråk

från Göteborgs universitet. Julia Prentice skriver om ordförbindelser bland unga i flerspråkiga storstadsmiljöer, en grupp som blivit undersökt i flera avseenden i avhandlingar från Stockholm, Göteborg och Lund de senaste fyra åren, inom ramen för forskningsprojektet *Språk och språkbruk bland ungdomar i flerspråkiga storstadsmiljöer* (SUF-projektet).

På rak sak är en sammanläggningsavhandling som består av tre delstudier. En av dem undersöker användningen av figurativa fraser, det vill säga fraser som utnyttjar någon form av bildspråk, i det nationella provet för svenska och svenska som andraspråk B. Prentice (och medförfattaren Emma Sköldberg) kommer fram till att modersmålstalare av svenska använder fler figurativa fraser än andraspråkstalarna av svenska. Andraspråkstalarna modifierar oftare uttrycken lite (*vet varken in eller ut*) och använder också nybildade uttryck (*bli mjuk som en muffin* ser av sammanhanget ut att betyda att man "blir varm om hjärtat").

I en uppföljande studie undersöker Prentice i en enkät hur behärsknin- gen av konventionaliserade uttryck ser ut i två gymnasieklasser i Göteborg. Den ena klassen är relativt enspråkig, den andra

Julia Prentice *På rak sak*. Om ordförbindelser och konventionaliserade uttryck bland unga språkbrukare i flerspråkiga miljöer. Göteborgs universitet, 2010.

flerspråkig. Prentice visar att de enspråkiga eleverna behärskar fler konventionaliserade uttryck, men också att de är mer benägna att gissa sig fram i undersökningstestet och de blandar också ihop flera uttryck till ett (Titeln *På rak sak* är ett exempel på en sådan sammanblandning av uttryck.) oftare än de flerspråkiga eleverna. I den här studien visar Prentice också att så kallade *age of onset*, den ålder vid vilken eleverna började sin inläring av svenska, har betydelse för hur väl de kan hantera konventionaliserade uttryck, men också att även inlärare med tidig startålder har svårare att behärska sådana konstruktioner. Avhandlingen tar också upp frågan om vad det är som gör ett uttryck svårt att förstå, och även om inga entydiga svar ges så diskuteras flera möjligheter. Det kan vara bristen på genomskinlighet och kompositionalitet, det vill säga att betydelsen av uttrycket inte har att göra med det som det på ytan ser ut att handla om och att få eller inga av de ingående leden skall förstås bokstavligen.

På rak sak inleds med en artikel som avviker från undersökningarna i övrigt och som är en jämförelse mellan konventionaliserade uttryck som de ser ut hos eleverna i SUF-materialet och som de ser ut

i Jonas Hassen Khemiris uppmärksammade roman *Ett öga rött* från 2003. När Khemiris roman först kom ut betraktades språket i den av många som autentiskt "förortspråk", trots att romanen själv ger många ledtrådar om att språket skall uppfattas som en medveten lek, som huvudpersonen Halim använder för att konstruera sig själv som flerspråkig och delvis i opposition mot majoritetssamhälle och integration. Typiskt för de konventionaliserade fraserna i *Ett öga rött* är enligt Prentice, att de avviker från uttryckets standardform framförallt genom att något led i uttrycket förändras, ett ord byts ut mot ett annat eller ett ord läggs till

(Automaten *samlade på damm*). "Verklighetens" talare avviker i sina konventionaliserade fraser på flera sätt, men kanske framförallt genom att uttrycken används för att beteckna något annat förhållande än de vanligen betecknar i standardspråket. Uttrycket *snacket går* används av en av eleverna i betydelsen "hur det låter när vi pratar" snarare än i betydelsen "det skvallras".

JULIA PRENTICE avhandling är rent språkvetenskaplig och hon drar därför inga didaktiska slutsatser av sitt material. Det betyder inte att sådana slutsatser inte är möjliga att dra. Själva fokuset på fraser som

viktiga för god språkbehärskning på andraspråket är viktigt i sig, eftersom andra studier visar att både elever och lärare tenderar att fokusera på inläring av fler ord, snarare än på en djupare kunskap om vad man kan göra med de ord man redan kan. Bristen på genomskinlighet hos konventionaliserade uttryck är också något för läraren att arbeta med – när ska man misstänka att ett uttryck inte skall förstås bokstavligen?

Sofia Tingsell

Sofia Tingsell är doktor i nordiska språk och lektor i svenska som andraspråk på Göteborgs universitet.

ANNONS

nyp^{on} förlag - för språkutveckling

Ge språket en chans!

Nypon förlag har en övertygelse. Alla elever måste bli goda läsare. Genom att läsa utvecklar man sitt språk. Och språket är viktigt för att kunna förstå sig själv och sin omvärld. Ja, för att kunna göra sin röst hörd.

Nypon förlag satsar på lättlästa böcker för ungdomar. Vi vet att det finns många ungdomar som långt upp i tonåren fortsätter kämpa med sin läsning. I samarbete med lärare och bibliotekarier utvecklar vi böcker som lockar till läsning och väcker läsglädje. Det är aldrig för sent att bli en god läsare!

Välkommen till Nypon förlag!

Förlagschef Lena Maria Nordstrand · Mejl: info@nyponforlag.se · Tel: 042- 442 24 20

www.nyponforlag.se

nyp^{on}
förlag
En del i spf-utbildning

Ord på vägen

Peter A. Sjögren, Iréne Györki, Sten Malmström: *Bonniers svenska ordbok*, tionde upplagan. Bonnier Fakta 2009.

VET DU VAD REGNBÅGSBARN ÄR? Eller storvulen? Eller controller? Och heter det en traktat eller ett traktat?

Vad för lexikalisk hjälp ska du som svensklärare ha hemma vid skrivbordet? (Förutom SAOL, förstås.) Vill du ha en ordbok i bara ett band men ändå förbluffande innehållsrik, så rekommenderar jag *Bonniers svenska ordbok*.

I höstas kom nämligen dess tionde upplaga, uppdaterad och uppgraderad. Redaktörerna, Peter A. Sjögren, Iréne Györki och Sten Malmström, har plockat in tusentals ord, pinfärska i vårt språk, som 'copycat', 'regnbågsbarn' och 'cruditéer', utan att kasta ut klassiker som 'storvulen', 'par excellence' och 'underkunnig'. Alla svenskans vanligaste ord – och inte så få ovanliga – får en förklaring, kort och enkel och ibland med en klargörande teckning.

En av flera nyheter i denna upplaga är ett avsnitt med praktiska skrivråd; de gäller avstavning, komatering, förkortningar och så vidare. Råden är koncisa och förefaller mig väl genomtänkta.

Däremot har redaktörerna inte anslutit sig till SAOL 13:s innovation att behandla V och W som alfabetiskt olika bokstäver. Det kan jag förstå. Något jag har svårare att förstå är att man inte har termen subjunktion för 'medan', 'eftersom' och andra fogeord. Det har moderna grammatikor – och *Svensk ordbok*.

Efter dessa randanmärkingar vill jag avslutningsvis upprepa min rekommendation. Att Györki och Sjögren varit med från första upplagan för trettio år sedan borgar för stadga och kvalitet i ordurval och ordinformation i upplaga efter upplaga.

Sten Ewerth

Sten Ewerth är före detta svensklektor och har bland annat, på 1980-talet, deltagit i ordboksarbete.

Kort och gott om barnlyrik

Lyrikvännen nr 4-5/2010.

BARNLYRIK ÄR ETT TVETYDIGT BEGREPP: det kan vara lyrik skriven för barn, men också lyrik skriven av barn. I *Lyrikvännens* temanummer *Poesi för små barn och stora* (4-5/10) är det den förra betydelsen som är aktuell; lyrik skriven av barn finns endast med perifert.

I häftet hittar man av den anledningen förstås ett urval dikter för barn av bland andra Daniel Byacioglu, Lennart Hellsing, Siv Widerberg och Barbro Lindgren. Men också barnlyrikförfattarna porträtteras insiktsfullt: Boel Westin skriver om Tove Jansson, Lena Kåreland om Lennart Hellsing, Kristin Hallberg om Britt G. Hallqvist, Annika Henning om Mårten Melin och Anna-Clara Tidholm, samt slutligen Anina Rabe om Barbro Lindgren. Mer genrepräglade artiklar är Björn Sundmarks om svensk nonsenspoesi och Bengt af Klintbergs om rim och ramsor bland ungdomar. Intressanta skildringar av litteratur i två olika barndoms-miljöer ingår också: Stella Parland berättar om sin finlands-svenska bakgrund och Azita Ghareman om sin iranska.

I övrigt diskuterar Åsa Warnqvist i en inledande artikel begreppet barnlyrik och ger en snabböversikt av dess utveckling i Sverige medan Anina Rabe formulerar kloka tankar om barns öppna sätt att möta litteratur och då även lyrik.

Genomgående innehåller numret korta, välformulerade och intresseväckande artiklar, som man läser med stort utbyte och som man dessutom säkert kan ha nytta av när man som lärare skall behandla dessa författare. Direkt stimulans för lyrikarbete i undervisningen ger Clas Rosvall, som också visar exempel på sådant som barn har skrivit. Mer sådant hade det gärna fått finnas.

Dock är det ett både läsvärt och stimulerande häfte, det blir det sammanfattande omdömet.

Per Olov Svedner

Vilken genre är du?

Tänk dig att du ställde den frågan till dina elever. Vad tror du att de skulle svara? Skulle alla vilja vara en berättelse eller skulle du få en uppsjö av olika genrer presenterade för dig? Variationen av svar beror säkert på hur medvetna dina elever är om att det finns olika genrer att välja mellan.

I *Fixa texten!* har jag samlat ett antal genrer som jag har arbetat med tillsammans med mina elever. Jag hoppas att du också ska ha nytta av böckerna i ditt arbete. Ju fler genrer eleverna lär sig, desto större palett att välja från när de ska skriva sina egna texter. Den dagen de skriver rätt text vid rätt tillfälle har vi lyckats med vårt uppdrag!

När eleverna arbetat klart med någon av böckerna kan du pröva att ställa den där frågan igen, den där om vilken genre de är. Jag är övertygad om att du kommer att få både spännande och roliga svar.

Lycka till!

Pär Sahlin, författare till *Fixa texten!*

P.S. Själv skulle jag vilja vara en dikt. Ni vet en sådan där djupsinnig tanke vars djärva bildspråk får hela världen att gunga. Men det lutar mer åt att jag är en nyhetsartikel – strukturerad och saklig men alltid nyfiken på det allra senaste! D.S.

Natur & Kultur

Tel: 08-453 86 00

www.nok.se order@nok.se

På www.nok.se/fixatexten kan du kika på smakprov ur böckerna

Var föds berättelsen?

ATT BYTA SPRÅK är att börja från början. Från att ha läst böcker på finska, skrivit dikter och långa berättelser, lyssnat till recitation av poesi och högläsning av romaner, njutit av äventyr och språkets möjligheter, dess rytm, humor och allt som ryms mellan raderna, fick jag helt enkelt erövra allt på nytt.

Jag var femton år och började på gymnasiet i Umeå. Ingen visste vem Mika Waltari var. Alla trodde att *Tarzan* var en serietidning – för mig var det tjocka romaner, varav de fem första väldigt bra... Alla trodde att *Borta med vinden* var en film, hemma hos oss var det ett epos i två band. Det jag kände till hade inget värde. Och alla andra hade en helt annan bank av författare, historia och kultur. Var börjar man för att tränga sig in i den världen?

POESIN KÄNDES MEST LÄTTTILLGÄNGLIG; dikter är korta. Och samtidigt svårast; dikter har många bottnar. Trots att Edith Södergran var finländare var hon okänd för mig, hennes dikter var ju på svenska. Men kanske kände jag igen någonting finskt i hennes poesi så att det svenska språket öppnades för mig. Som tonåring sa jag att jag började älska det svenska språket. I Södergrans dikter var det bilderna: vita fåglar som lyfter, träden stiger ner mot vattnet, och det passionerade innehållet. Och jag älskade rytmen – dikterna ville bli upplästa.

Den allra första svenska romanen som jag läste från pärm till pärm – vilken lycka! – var Per Gunnar Evans *Det sista äventyret*. En bok som verkligen tilltalade mig som ung person, i gränslandet i psykets mysterier, kärleken som en underlig kraft, rebelliskhet. Nu är det över trettio år sedan jag läste boken, kanhända att

”jag klippte ur resebroschyrer och klistrade in bilder på gudar och pyramider i början av varje kapitel.”

Finlandssvenska Edith Södergran
agerade dörröppnare.

den innehåller någonting helt annat, men det var så jag upplevde den då. En annan bok som var lite åt samma håll, och som cirkulerade bland mina klasskamrater var *Ingen dans på rosor*, av pseudonymen Hannah Green, en amerikansk författare. Jag tror det var första gången i mitt svenska liv som jag upplevde det underbara i att prata om en bok som någon annan också hade läst.

Om jag tänker efter vilken typ av böcker jag tycker om så är det den goda berättelsen, och det goda berättandet jag föredrar. Det är underbart att ta fram en bok av Agneta Pleijel – man vet att hon behärskar berättarkonsten. Även om *Fungi* och *Vindspejaren* är mina favoriter läser jag allt av henne med njutning. Hon låter berättelsen spänna över hela världen, under lång tid, hon befolkar sina böcker med trovärdiga, levande människor, oavsett om de haft motsvarigheter i verkligheten eller inte.

Samma trygga känsla av att ha någonting njutbart framför sig har jag när jag tar fram vilken bok som helst av Torgny Lindgren. Hans böcker är i föredömligt kort format, men jag läser dem sakta. Jag läser varje ord. Jag vill inte gå miste om en enda nyans. Just nu är jag inne i *Minnen*, som börjar som om det inte var meningen att de skulle bli en bok, men där glimtar av andra berättelser, öppnar luckor in i det fantastiska: var kommer berättelsen ifrån, var föds den. I en bisats som hamnar i rätt öra?

DET ÄR DEN PROCESSEN som är fascinerande i allt skapande. Var har allt sitt ursprung, och vad händer på vägen? Jag minns att jag blev totalt uppslukad av Chaplins självbiografi. Jag är inte ett dugg intresserad

Agneta Pleijel behärskar berättarkonsten.

FOTO: LEIF HANSEN

av kändisar eller skvaller men det som gjorde att jag i princip blev förälskad i Charles Chaplin var när han beskrev hur små händelser kunde förändra ett förlopp. Någonting som tillsynes var en slump, eller när han skojade framför kameran på en privat fest, plötsligt blev någonting användbart. Det är inte slumpen i sig, det är tillvaratagandet av slumpen. Det är att hela tiden leva som ett med det man gör, om det nu är film, roman eller kanske en dikt. Det är så jag vill tillvarata mitt liv.

TILL SIST, den som gillar historiska romaner ska verkligen läsa Mika Waltari, flera av hans maffiga böcker finns översatta till svenska. *Sinuhe Egyptiern* den mest kända. Mitt eget exemplar ägnade jag mig åt så mycket att jag klippte ur resebroschyrer och klistrade in bilder på gudar och pyramider i början av varje kapitel.

Solja Krapu

Solja Krapu

Född 1960 i Konginkangas, Finland och bosatt i Umeå. Sverigefinsk estradpoet och författare.

Utmärkelser

1997 – Vinnare i SM i Poetry slam.
1998 – Vinnare i SM i Poetry slam.
2001 – Guldäpplet.
2002 – Slangbellan (Jag behöver lillbrorsan).
2009 – Vinnare i SM i Sverigefinnarnas berättarslam.

Poesi och prosa

Stenar och moln, eget förlag
Jag behöver lillbrorsan Alfabet, 2002
Jag behöver busschauffören Alfabet bokförlag AB, 2003
Det ringer in! Bonnier utbildning, 2004
Lille Ville Alfabet, 2005
Mogen för skrubben, roman, Alfabet, 2005
Det började så oskyldigt med diskbänken Alfabet, 2006
Snöflingedag, Bonnier utbildning

www.soljakrapu.se

FOTO: ALFABETA

Kallelse till ÅRSMÖTE

Medlemmarna i Svenskläraryrket kallas till årsmöte **lördag 12 mars 2011 kl. 9.30–10.30** i Språkrådets lokaler, Bjurholmsgatan 10, Stockholm. Tunnelbanestation Skanstull. Förrisningar serveras.

Förutom beslut i årsmötesärenden kommer information om aktuella föreningsfrågor att ges. Tillfälle för medlemmarnas idéer och frågor. Direkt efter årsmötet äger styrelsemöte rum.

Kallelsen meddelas enbart på detta sätt. Frågor besvaras av ordförande Marita Bergman per e-post, maritabergman@bredband.net. Föranmälan, till samma e-postadress, uppskattas.

Väl mött!

Styrelsen

POSTA senast 24/2
E-POSTA senast 25/2

RÖSTSEDEL vid VAL TILL SVENSKLÄRARARNAS STYRELSE

☐ Ann Boglind, OMVAL	☐ Elisabeth Falenäs
☐ Anna Herrlöf	☐ Linda Grusmark
☐ Lotta Storm	☐ Kristina Magnér
☐ Hillevi Larsson	☐ Michael Tengberg
☐ Gustaf Skar	☐ Karina Eklund
☐ Inger Lind Berg	

Röstsedel för SLF:s styrelseval år 2011

Kandidatpresentationer på kommande sidor.

- Markera max 6 med X
- Lägg i kuvert
- Skriv ditt namn
- Posta
- alternativt
- E-posta

Styrelseval 2011

Dags att rösta! Välj sex ledamöter.

VAL TILL STYRELSEN förrättas vartannat år och då växelvis val av fem respektive fyra ledamöter.

För perioden 2011–2014 ska, på grund av uppkomna vakanser, sex ledamöter väljas att ingå i styrelsen på nio personer.

När du väljer dina kandidater bör du ta hänsyn till vad du anser

vara viktigt för föreningens verksamhet och till exempel stadiemässig, geografisk och könsmässig fördelning mellan ledamöterna i den nya styrelsen.

Valberedningen

POSTA eller E-POSTA

1. Bekanta dig med kandidaterna med hjälp av nomineringslistan.
2. **Alternativ poströstning:** Markera på röstsedeln med **X** i respektive ruta de **sex** personer du vill se som nya styrelseledamöter. Färre än sex namn kan markeras. Röstsedlar med fler än sex markeringar är ogiltiga. Lägg röstsedeln i ett förslutet kuvert märkt "Styrelseval" och med ditt namn på baksidan (avsändare). Du prickas av i vallängd. Utan ditt namn på ytterkuvertets baksida är din röstsedel ogiltig. Posta i brevlåda som töms **senast 24 februari!** Din röst måste vara valberedningen tillhanda senast 25 februari.

SLF:s valberedning
c/o Marita Bergman
Roslagstullsbacken 18,
114 21 Stockholm
3. **Alternativ e-poströstning.** Skriv namnen på (maximalt) sex kandidater i e-postmeddelandet och skriv ditt eget namn (jag som röstar NN) om det inte framgår tydligt av e-postadressen. Skriv "SL styrelseval 2011" i ärenderaden. Skicka **senast 25 februari** till maritabergman@bredband.net.
4. Din **valhemlighet** stannar hos rösträkarna.

**RÖSTA PÅ DINA
KANDIDATER SENAST
(24) 25/2 2011**

Ann Boglind

Göteborg (omval)

Prisad lärarutbildare

VICE ORDFÖRANDE i Svenskläraryrket. Jag arbetar som lärarutbildare i svenska på Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion på Göteborgs universitet, men har också lång erfarenhet av undervisning i svenska främst i skolår 7-9. 1997 tilldelades jag Svenska akademiens *Svenskläraryrket*.

Jag undervisar i barn- och ungdomslitteratur och litteraturdidaktik samt på kurser i akademiskt skrivande. Jag har också en del fortbildningsupdrag och har skrivit en rad läroböcker i svenska för skolår 4-9. Nu är jag aktuell med *Från fabler till manga. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barn- och ungdomslitteratur*, som är kursbok på lärarutbildningen och kombinerar litteraturvetenskap och didaktik.

FLER KANDIDATER

Anna Herrlöfson

Hemse, Gotland

Retorik och skriftspråk

JAG ÄR EN ENTUSIASTISK och ambitiös (ibland för ambitiös) svensklärare på grundskolan, år 7-9, på Högby-skolan i Hemse på Gotland.

Retorik och goda skriftspråkskunskaper är nog det jag främst brinner för. Att sedan få mina elever att älska ämnet lika mycket som jag är något jag hoppas att jag ska lyckas med. Min styrka är kommunikation och att entusiasmera och jag är intresserad av att vara med och påverka svenskämnet. Till våren kommer jag att arbeta som svensklärare men också som muslärare.

Lotta Storm

Valsjöbyn, Jämtland

Skönlitteraturen röd tråd

UTVECKLANDET AV ALLA sidor inom språket är något som jag alltid har brunnit för. Skulle gärna vilja få in mer "liv" i ämnet. Hur man kan arbeta med skönlitteratur på olika sätt har nog alltid varit mitt huvudintresse och den röda tråd som följt mig under hela mitt lärarliv. Att hitta och arbeta med böcker som berör, här och nu i elevernas liv på alla nivåer, och även inspirera till att utvidga läsintresset är riktigt häftigt och något av det bästa med att vara svensklärare. De sociala medierna är också väldigt spännande och ger många nya möjligheter.

Jag har undervisat i allt från förskoleklass till B-kurser på gymnasiet, sfi och nu senast skrivkurser

för norska elever. Nu arbetar jag i en åldersintegrerad F-6 skola i Valsjöbyn i nordvästra Jämtlands glesbygd i den språkliga och kulturella gränstrakten mellan svenskt, norskt och samiskt. Det nordiska samarbetet är högprioriterat och min skola är aktiv i det "Mitt-Skandinaviska Regionprojektet", www.gransprojekt.eu.

Elisabeth Falenäs

Skara, Västra Götaland

Läsning och ständig utveckling

JAG HETER Elisabeth Falenäs och är 50 år. Aldern till trots har jag "bara" varit lärare i 6 år. Jag arbetar på en högstadieskola i Skara och undervisar i svenska och engelska.

Det är många saker jag tycker är viktiga men framförallt brinner jag för att elever skall upptäcka hur underbart kul det är att läsa! Jag har också blivit mer och mer intresserad av att använda bloggen i undervisningen och försöker varje år att lägga till något nytt moment i min undervisning. På fritiden tycker jag självklart om att läsa och min favoritgenre är deckare.

Hillevi Larsson

Skövde, Västra Götaland

Skolutveckling, kontrollrättare

JAG BOR OCH ARBETAR i Skövde på Gymnasium Skövde Kavelbro och jag är svensk- och muslärare. I min anställning har jag förmånen att få göra många roliga saker och en mera omväxlande tjänst får man leta efter. Jag är programledare för Barn- och fritidsprogrammet och i det uppdraget får jag hålla

på mycket med skolutveckling, särskilt nu inför GY11. Programledaruppdraget är på 35 procent och sedan undervisar i år också i Skapande verksamhet, Organisation och ledarskap, Estetisk verksamhet och Svenska.

På arbetstid läser jag också en masterutbildning i utbildningsvetenskap, inriktning lärande vid Högskolan i Jönköping. Vi har en rättningsgrupp i Skaraborg, där jag sitter med som expert för svenskämnet och där vi kontrollrättar de nationella proven för att se på eventuella betygsavvikelser. Fokus i min uppsats är bedömning och betygssättning i dessa nationella prov.

Gustaf Skar

Stockholm, Sörmland

Kontakt – lärare och forskning

JAG ÄR UTBILDAD svensk- och historielärare mot grundskolans senare år och gymnasiet. Jag har arbetat som svensklärare på högstadiet och gymnasiet, men delvis lämnat den banan för att genomgå forskarutbildning.

För närvarande är jag doktorand vid Institutionen för språkdidaktik vid Stockholms universitet. Mitt huvudsakliga forskningsintresse handlar om skrivundervisning och bedömning. Kortfattat kan sägas att jag försöker undersöka hur och vad lärare undervisar om och hur och vad de bedömer. I fokus för studien står svensklärare på gymnasiet.

Jag skulle vilja bidra till det viktiga arbete som Svenskläraryöreningen, genom till exempel *Svensk-*

*lära*ren och *SLÅ*, bedriver för att skapa kontaktytor mellan svensklärare och forum för nyheter, debatt och presentation av svenskämnesdidaktisk forskning.

Linda Grusmark

Göteborg, Västra Götaland

Vill bli aktiv i föreningen

JAG HAR LÄNGE varit intresserad av att bli aktiv i Svenskläraryöreningen.

I juni 2010 tog jag min gymnasieläroexamen i svenska och svenska som andraspråk. Jag har alltid varit intresserad av det svenska språket och vill gärna läsa mer svenska i framtiden. För tillfället bor jag i Göteborg och arbetar på Lernia utbildning med SFI, spår 2 och 3 och engelska för SFI-elever.

Kristina Magnér

Malung-Sälens, Dalarna

Stärka elevernas självförtroende

JAG FIRAR I ÅR 20-årsjubileum som gymnasielärare i svenska, svenska 2 och engelska och har varit verksam på Malung-Sälens gymnasieskola hela den tiden.

Mitt mål som lärare har alltid varit att stärka elevernas självförtroende och att motivera till livslångt lustläsande. Jag utgår mycket från litteraturhistoria, som jag tycker fått stå tillbaka i den nuvarande kursplanen. Det finns mycket spännande i svenskämnet; att förbereda både inför arbetsliv och högskolestudier är en stor utmaning, liksom att täppa till svårigheterna som kommer att uppstå från år 9 nu när kraven höjs i och med gy 011.

Mina elever driver också projekt i engelska och NO med elever i år 5 och 9. I natursköna Västerdalarna höjs dialekters status successivt igen och Älvdalsmålets kamp för språkstatus följer jag aktivt.

Inger Lind Berg

Stockholm, Sörmland

Studerandeperspektiv

TIDIGARE HAR JAG ARBETAT som journalist och som lärare cirka två år men är ännu inte riktigt färdig med min examen mot gymnasielärare i svenska och drama.

Vid sidan av studierna arbetar jag som lektör åt ett förlag så mitt stora intresse är narratologi och skönlitteratur. Min didaktik har handlat mycket om hur man kan använda skönlitteratur i svenskundervisningen för att öka på språk- och livskunskap. Jag hoppas bidra med ett studerandeperspektiv och har en relativt färsk blick på yrkesrollen.

Michael Tengberg

Göteborg, Västra Götaland

Läroarbete som forskar

JAG FORSKAR om läsning och litteraturundervisning vid Göteborgs universitet och undervisar även i svenskämnets didaktik vid Karlstads universitet.

Den 11 mars i år disputerar jag på en avhandling om litteratursamtals betydelse för elevernas läsupplevelse och för deras utveckling som läsare. Jag har en grundskolläroexamen och en magisterexamen i litteraturvetenskap och har bland annat jobbat som högstadielärare i

svenska, matematik och NO. Dessutom har jag deltagit i flera skolutvecklingsprojekt och arbetat med övergripande läroarbetsfrågor, särskilt med planeringen av den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Karina Eklund

Eskilstuna, Sörmland

Prövar olika arbetsformer

JAG HAR ARBETAT som lärare i cirka 20 år på alla stadier i grundskolan, på Waldorfskola samt inom Kom Vux och AMU. De senaste 11 åren har jag arbetat i klasserna 4 – 6, nu på en F-9 skola i Eskilstuna med hög invandrartäthet. Jag undervisar i svenska tillsammans med en Svenska A lärare och en speciallärare. Jag har även deltagit i ett nätverk för svensklärare F – gymnasiet, lett av läroarbetsutbildningen vid Mälardalens högskola.

I många år har mitt fokus i undervisningen varit läsning med bok- och skrivprojekt med mina klasser. Läsförståelse har stått i centrum, med läsglädje och läslust som drivkraft. Jag har kunnat visa på att man kan öka läsförståelsen genom att låta läsning i olika former få mycket undervisningstid.

Jag försöker ständigt att hitta nya vägar och testat olika arbetsformer och arbetssätt. Att arbeta i styrelsen för svenskläraryöreningen skulle vara en stor och spännande utmaning för mig. Det skulle även ge mig en möjlighet att dela med mig av mina erfarenheter, men framförallt berika mig i mitt arbete.

Svenskläraryrket arbetar för

- en humanistisk grundsyn
- en genomtänkt syn på språket
- ett aktivt och medvetet förhållningssätt till språk och litteratur
- svenskämnets helhet
- svenskämnets ställning i skola och lärarutbildning
- en levande ämnesdebatt

Medlemskap

Medlem i Svenska Klärförbundet kan svensklärare eller andra enskilda personer vara. Avgiften är 250 kr per kalenderår (120 kr för studerande). Som medlem får man tidningen Svenska Klärförbundet (4 nummer per år), årsskriften, tillträde till föreningens kurser med mera. Avgiften erläggs direkt till Svenska Klärförbundet plusgirokonto 8984-7. Kontakta samtidigt styrelsens sekreterare.

Kansli

Svenskläraryrket, Box 15211, 104 65 Stockholm
Telefon och fax: 08-660 75 28
www.svensklarforeningen.se

Styrelse

Ordförande:

Marita Bergman
maritabergman@bredband.net

Vice ordförande:

Ann Boglind
ann.boglind@lit.gu.se

Sekreterare; medlemsärenden:

Madeleine Ellvin
ellvin_svensklarforeningen@hotmail.com

Kassör:

Birgitta Rudeskog
slf.rudeskog@telia.com

Övriga ledamöter:

Elisabeth Berg, elisabeth.berg@did.uu.se
Ann Löwbeer, ann.lowbeer@edu.nykoping.se
Elisabet Wilhelmsson, elisabet.wilhelmsson@stu.lu.se
Jimmy Laursen, jimmy.laursen@uppsalaskolor.net
Fredrik Roste, fredrik.roste@utbildning.stockholm.se

nyhet!

Svenska Timmar, älskad klassiker

– förbättrad och förnyad

Om du har arbetat med *Svenska Timmar* tidigare kommer du att känna igen dig – humorn, värmen, det personliga tilltalet och den pedagogiska tydligheten finns kvar. Men det finns också mycket nytt att upptäcka: ett stärkt fokus på retorik och vetenskapligt skrivande, nya, aktuella texter och en genomgående uppdatering av alla avsnitt – allt i enlighet med ämnesplanerna i Gy 2011.

Svenska timmar täcker alla tre kurserna på de högskoleförberedande programmen och gör det enkelt att skapa ett upplägg som passar just dina elever. Problemhantering, källkritik, analys ... i nya *Svenska Timmar* får eleverna redskapen som förbereder dem inför fortsatta studier. På webben hittar du övningar och elevmaterial som fördjupar kunskaperna.

Svenska Timmar språket utkommer våren 2011 och *Svenska Timmar litteraturen* finns klar till skolstarten 2011. *Svenska Timmar antologin* och *Svenska Timmar bas* utkommer under våren 2012.

Vill du veta mer?
Kontakta Mattias Lindberg, läromedelsutvecklare,
040-20 98 23, mattias.lindberg@gleerups.se

Gleerups kundservice 040 - 20 98 10
info@gleerups.se • www.gleerups.se

gleerups
– i samarbete med dig

BRUS Genrer

Vad är det som gör att jag som läsare direkt uppfattar att en text är argumenterande? Vad måste jag veta om texten för att läsa och tolka den på effektivast möjliga sätt? Och hur blir jag en skickligare skribent?

Lars Melin guidar eleven genom ett antal texter som hör hemma i olika genrer men som har i princip samma innehåll. Med andra ord: han hjälper eleven att lyckas med språket.

BRUS Genrer finns både som tryckt bok och e-bok.

Författare: Annika Bayard, Lars Melin, Karin Sjöbeck, AnnChristine Ström

BRUS HANDBOKSSERIEN

BRUS Genrer Elevbok	27-42191-2
BRUS Genrer e-bok	27-42192-9
BRUS Handboken	27-59536-1
BRUS Greppa texten!	27-41561-4
BRUS Litteraturhandboken	utk vt 2011 27-42095-3